

SZÉP MAGYAR BESZÉD PEKNÁ MAĎARSKÁ REČ

Zborník súťažných textov a úloh
Versenyszövegek és feladatok

SZÉP MAGYAR BESZÉD PEKNÁ MAĎARSKÁ REČ

Zborník súťažných textov a úloh
Versenyszövegek és feladatok

NIVAM 2024
Bratislava

Szép Magyar Beszéd
Versenyszövegek és feladatok

Pekná maďarská reč
Zborník súťažných textov a úloh

Összeállították / Zostavili:

PaedDr. Gyöngyi Ledneczka, PhD.,
PaedDr. Livia Tímárová,
Mgr. Liliana Bolemant, PhD.

Grafikai elrendezés, szerkesztés,
nyelvi korrektúra, nyomda /
Grafická, redakčná,
jazyková úprava a tlač:

Rokus, s.r.o., Prešov

NIVaM
2024

ISBN 978-80-565-1620-1

Tartalom / Obsah

Előszó / Predslov	4
A Szép Magyar Beszéd tanulmányi verseny	5
Predmetová súťaž Pekná maďarská reč	6
Versenyszövegek és feladatok / Súťažné texty a úlohy	7
I. kategória: a magyar tannyelvű alapiskola 4 – 5. évfolyamának tanulói számára /	
I. kategória: pre žiakov a žiačky 4. – 5. ročníka základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským	7
Kötelező szövegek / Povinné texty	8
Szövegalkotási feladatok / Úlohy na tvorbu textov	17
II. kategória: a magyar tannyelvű alapiskola 6 – 9. évfolyamának tanulói számára /	
II. kategória: pre žiakov a žiačky 6. – 9. ročníka základných škôl s vyučovacím jazykom maďarským	25
Kötelező szövegek / Povinné texty	26
Szövegalkotási feladatok / Úlohy na tvorbu textov	33
III. kategória: a magyar tannyelvű gimnáziumok és érettségi vizsgával végződő szakközépiskolák 1 – 4. évfolyama és a nyolcosztályos gimnáziumok 5 – 8. osztályos tanulói számára /	
III. kategória: pre žiakov a žiačky 1. – 4. ročníka gymnázií a stredných odborných škôl s VJM s maturitou a 5. – 8. ročníka osemročných gymnázií s VJM	39
Kötelező szövegek / Povinné texty	40
Szövegalkotási feladatok / Úlohy na tvorbu textov	48
IV. kategória: a hároméves tanulmányi programmal rendelkező magyar tannyelvű szakiskolák 1 – 3. évfolyama tanulói számára /	
IV. kategória: pre žiakov a žiačky 1. – 3. ročníka stredných odborných škôl s VJM s trojročným vzdelávacím programom	55
Kötelező szövegek / Povinné texty	56
Szövegalkotási feladatok / Úlohy na tvorbu textov	65

Kedves Kollégák!

A Szép Magyar Beszéd országos tanulmányi verseny szövegeinek és feladatainak gyűjteménye a verseny előző évfolyamainak anyagából nyújt gazdag válogatást. Az itt összegyűjtött szövegek és feladatok a verseny országos fordulóra készültek két témakörben: a kötelező szöveg előadása (felolvasása) és szövegalkotás egy választott témában. A kötet szerkezete az egyes kategóriák szerint épül fel, ami lehetővé teszi, hogy a pedagógusok átfogó képet kapjanak a feladatok fokozatosan növekvő tartalmi követelményeiről. Kötetünk célja, hogy az itt összegyűjtött feladatok hasznos inspirációként szolgáljanak a felkészítő pedagógusok és az egyes fordulók feladatkészítői számára. További szándékunk, hogy a kiadvány révén az egyes fordulók feladatai tartalmi és formai szempontból is egységesebbé váljanak. Bízunk abban, hogy kiadványunk eléri célját, és hasznos eszköz lesz a Szép Magyar Beszéd verseny színvonalának további emeléséhez.

Pozsony, 2024. szeptember 1.

Ledneczky Gyöngyi

Az Országos Versenybizottság elnöke

Milé kolegyne, milí kolegovia,

dostáva sa Vám do rúk publikácia, Zborník súťažných textov a úloh k súťaži Pekná maďarská reč – Szép Magyar Beszéd, ktorá obsahuje výber súťažných textov a úloh zo všetkých štyroch kategórií z uplynulých ročníkov súťaže. Vybrané súťažné úlohy boli vypracované na celoštátne kolá súťaže z dvoch súťažných disciplín: prednes, prečítanie povinného textu a tvorba súvislého ústneho prejavu na zvolenú tému. Zborník je koncipovaný podľa jednotlivých kategórií, čo umožňuje pedagógom získať celkový prehľad o obsahovej gradácii úloh naprieč všetkými kategóriami súťaže. Naším cieľom bolo zostaviť texty a úlohy súťažných disciplín tak, aby slúžili ako námety, ktoré môžu byť nápomocné pripravujúcim pedagógom a zároveň inšpiratívne pre autorov súťažných úloh v rámci jednotlivých postupových kôl súťaže. Ďalším našim zámerom je, aby sa zadania jednotlivých súťažných disciplín vo všetkých postupových kolách súťaže prostredníctvom publikácie viac zladili, zjednotili ako po obsahovej tak aj po formálnej stránke. Veríme, že naša publikácia splní svoj cieľ a bude užitočnou pomôckou v prospech skvalitnenia súťaže Pekná maďarská reč – Szép Magyar Beszéd v ďalších ročníkoch súťaže.

Bratislava, 1. 9. 2024

Gyöngyi Ledneczka

Predsedníčka Celoštátnej komisie súťaže

A Szép Magyar Beszéd tanulmányi verseny

A Szép Magyar Beszéd országos tanulmányi verseny, amelyet az 1970-es évek óta évente rendezünk meg a magyar tannyelvű alap- és középiskolák számára.

Tartalmilag kapcsolódik az Állami Oktatási Programban meghatározott, magyar tannyelvű alap- és középiskolákban oktatott magyar nyelv és irodalom tantárgyhoz. Támogatja és lehetővé teszi, hogy a tanulók fejlesszék kommunikációs kompetenciáikat, értő olvasási és szövegalkotási készségüket. A verseny lehetőséget teremt az egyes iskolák tanulói számára, hogy összemérjék képességeiket, készségeiket és tudásukat.

A versenyzők négy kategóriában (I., II., III. és IV.) és öt fordulóban (osztály, iskolai, járási, kerületi és országos forduló) mérhetik össze tudásukat és rátermettségüket. A versenyen való részvétel önkéntes.

A Szlovák Köztársaság Oktatási, Tudományos, Kutatási és Sport Minisztériuma (jelenleg Oktatási, Kutatási, Fejlesztési és Ifjúsági Minisztérium) az Állami Pedagógiai Intézetet bízta meg az országos verseny lebonyolításával, amelynek jogutódja 2022. július 1-jétől a Nemzeti Oktatási és Ifjúsági Intézet. Az országos fordulónak 2000 óta minden évben a kassai Márai Sándor Magyar Tannyelvű Gimnázium és Alapiskola ad otthont.

A feladatok kidolgozása a verseny tartalmi felépítésének dokumentuma alapján történik.

A dokumentum részletesen foglalkozik az egyes kategóriák feladatainak leírásával, továbbá a felkészülési időről és az értékelés szempontjairól is tájékoztatást nyújt.

A verseny minden kategóriában három részből áll: a kötelező szöveg előadásából, a szabadon választott szöveg előadásából és a szövegalkotásból. Az, hogy mit kell figyelembe venni a szövegválasztáskor, és mire kell odafigyelni a szövegalkotásnál, részletesen megtalálható a verseny tartalmi felépítéséről szóló dokumentumban.

A versenyre vonatkozó hivatalos dokumentumok, információk, valamint az előző évfolyamok eredményei és kiértékelése a NIVaM hivatalos weboldalán, az alábbi címen érhető el:

[Pekná maďarská reč – Národný inštitút vzdelávania a mládeže](https://nivam.sk/skoly/sutaze/pekna-madarska-rec/)
[\(https://nivam.sk/skoly/sutaze/pekna-madarska-rec/\)](https://nivam.sk/skoly/sutaze/pekna-madarska-rec/)

Ez a gyűjtemény szabadon választott szövegeket nem tartalmaz, azokat ugyanis mindig a versenyzők választják ki.

Predmetová súťaž Pekná maďarská reč

Súťaž Pekná maďarská reč – Szép Magyar Beszéd je celoštátna predmetová súťaž a organizuje sa každý rok pre školy s vyučovacím jazykom maďarským od 1970-tych rokov.

Svojím obsahovým zameraním nadväzuje na obsah vyučovacieho predmetu maďarský jazyk a literatúra v základných a stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským v zmysle Štátneho vzdelávacieho programu. Podporuje a umožňuje žiakom a žiačkam rozvíjať ich komunikačné kompetencie a čitateľskú gramotnosť, odbornú-teoretické vedomosti a schopnosti s cieľom vybudovať kladný vzťah k materinskému jazyku. Súťaž vytvára pre žiakov a žiačky a pre pripravujúcich pedagógov konkurenčné prostredie na vzájomné porovnávanie svojich vedomostí, zručností a schopností.

Súťaž má postupový charakter a je určená žiakom a žiačkam škôl s vyučovacím jazykom maďarským, resp. tried s vyučovacím jazykom maďarským v Slovenskej republike (základné, stredné: gymnáziá, stredné odborné školy). Člení sa na kategórie (I., II., III. a IV.) a kolá (triedne, školské, okresné, krajské a celoštátne kolo). Účast' v súťaži je dobrovoľná a individuálna.

Gesciou celoslovenskej súťaže bol Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (aktuálne: Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže) poverený Štátny pedagogický ústav v Bratislave, ktorého nástupcom je od 1. 7. 2022 Národný inštitút vzdelávania a mládeže. Organizáciou celoštátneho kola bolo poverené počnúc rokom 2000 každoročne Gymnázium a Základná škola Sándora Máraiho s vyučovacím jazykom maďarským v Košiciach.

Súťažné úlohy sú vypracované na základe dokumentu o obsahovej náplni súťaže. V tomto dokumente sú podrobne opísané úlohy pre každú kategóriu, čas na prípravu a kritériá hodnotenia. Súťaž sa skladá v každej kategórii z troch častí: z prezentácie povinného textu, prezentácie nepovinného textu a tvorby textu.

Podrobnosti o kritériách výberu a tvorby textov sú podrobne opísané v Organizačnom poriadku a v Obsahovej náplni súťaže. Všetky informácie a aktuálne dokumenty vrátane výsledkov z predchádzajúcich ročníkov súťaže sa nachádzajú na webovom sídle NIVaM:

[Pekná maďarská reč – Národný inštitút vzdelávania a mládeže](https://nivam.sk/skoly/sutaze/pekna-madarska-rec/)
(<https://nivam.sk/skoly/sutaze/pekna-madarska-rec/>)

Do zborníka nie sú zaradené ukážky zo súťažnej disciplíny prezentácia nepovinného textu, nakoľko tieto texty si súťažiaci vyberajú sami.

Versenyszövegek és feladatok Súťažné texty a úlohy

I. kategória

**A magyar tannyelvű alapiskola 4 – 5. évfolyamának tanulói számára
Pre žiakov a žiačky 4. – 5. ročníka základných škôl s vyučovacím jazykom
maďarským**

Kötelező szövegek / Povinné texty

Vass Albert: A Vág völgye

(rövidített változat)

A kezdet kezdetén a világ teremője kiterítette maga elé a földet. Mögötte kíváncsian sorakoztak fel a hegyek, völgyek, folyók és erdők tündérei, arra várva, hogy kit hova rendel az Úr.

Tenyérével kinyomkodta az alföldeket, öklével hegyeket emelt, és ujjával berajzolta a folyókat. Mikor ezzel elkészült, odarendelte négy legnagyobb cethalát, és rájuk bízta a föld négy sarkát. A négy cethal engedelmesen teljesítette kötelességét. Néha azonban előfordult, hogy valamelyikük kissé elfáradt vagy megfájdult a háta, és otthagya őrhelyét néhány percre, hogy kipihenje magát egy kis úszással. Ilyenkor inogni kezdett a föld, földrengések keletkeztek, és megzavarták a teremtés rendjét. Hogy segítsen ezen a bajon, az Úr leoldotta övét, rácsatolta a földre, s annál fogva fölakasztotta napsátrának egyik oszlopára. Ez elvonta a figyelmét a munkájától, és így történt, hogy megfeledezett medret vonni ujjával a Vág folyó számára.

Mikor a Vág tündére leszállt a földre a Vág forrásához, nem látott sehol kijelölt utat, amit követhetett volna. Ahelyett, hogy visszatért volna az Úrhoz és jelentette volna a bajt, elhatározta, hogy maga készít majd utat magának. De nehéz dolga volt. Olykor hatalmas hegy állotta útját, majd sziklának rohant, de nem fáradt el, nem esett kétségbe. Csak vágta, vágta türelmesen maga előtt a medret. Innen kapta a nevet is: Vág. Végül szelíd dombokká zsugorodtak körülötte a hegyek, majd széles síksággá tárult előtte a völgy.

Szorgalmát és kitartását ritka szépségekkel ajándékozta meg az Úr. Havas hegycsúcsok, sötétzöld fenyves erdők kísérik a Vág völgyének útját. Madarak dalolnak, vadvirágok nyílnak a partján, és sodró vizében ezüstthalak ficákolnak. Tündérek, törpék és óriások választották maguknak lakóhelyül, csodálatos sziklakastélyokat építve a hatalmas hegyek csúcsain.

(Forrás: Vass Albert – Válogatott magyar mondák nyomán)

A delfinfiú

(rövidített változat)

A nagy víz partján, ott, ahol a jeges hullámok mossák a homokot, bősátrakban élt egy indián törzs. Az egyik fiúnak Kemanta volt a neve. Ez a Kemanta igen ügyes vadász volt, nemegyszer több rókát meg lámát ejtett el, mint a felnőtt férfiak. Ám a halfogásról hallani sem akart. Inkább segített az asszonyoknak a sátrak körül és eltúrta, hogy a többiek csúfolják, minthogy egyszer is a vízhez merészkedett volna. Mert félt a víztől. Egy este aztán csoda történt.

Álmodott-e, vagy sem, ki tudja, ám a fekhelye mellett hirtelen egy öregember állott. A testét vastag pikkelyek fedték, a keze és a lába helyén uszonyok nőttek.

- A tenger szelleme vagyok, s azért jöttem, hogy segítsek rajtad.
- Én félek a víztől, sohasem tanulok meg úszni.
- Itt ez a kagyló, reggel edd meg, aztán menj a partra, s meglátod, nyoma sem lesz a félelmednek!

Azzal az öreg, ahogy jött, úgy el is tűnt egy szempillantás alatt, Kemanta pedig egyre csak azon tűnődött, vajon álom volt-e ez a látomás? Ahogy körülnézett, egy kis kagylót pillantott meg a földön. Pirkadatkor magához vette, fölnyitotta és megette. Aztán kifutott a tengerpartra. A hullámok halk morajlással csapódtak a fövénynek, előrefutottak, majd hirtelen, suhogva visszahúzódtak, hogy újult erővel ostromolhassák a partot. Kemanta egyet se gondolt, a vízbe gázolt, ráfeküdt egy hullámra, a teste mintha habkönnyű lett volna, mozdulatlanul túrta, hogy a víz magával sodorja. Attól a naptól fogva ki sem jött többé a vízből, ott úszkált a part közelében, elkísérte útjukon a halászokat, s bőséges zsákmányt hajtott a hálóiikba.

(Forrás: A tollas kigyó búcsúja, Közép- és dél-amerikai indián mesék és legendák.
<http://www.nepmese.hu/mesetar/>)

Mit ebédelt Ali bég?

Rettenetes nagy sereget vezetett a kegyetlen Ali bég a magyarok ellen. Mátyás királynak szokása volt magának kikélni az ellenség táborát, úgy aztán jobban tudta, hová üssön majd, ahol a legjobban fáj. Az arcának elváltoztatása meg ennek-annak való ügyes öltözés dolgában olyan mester volt Mátyás, hogy komédiásnak is elmegetett volna, de hát akkor ki lett volna helyette Mátyás király?

Jónak látta Mátyás az Ali bég erejét, gyengeségét is kitapogatni, felöltözött hát szegény töröknek, úgy lopakodott be az ellenség táborába. Egy zsák árpát cipelt magával, azt mérte a táborban a többi mindenféle elemőzsiával, abrakkal kereskedő vándorkofák közt. A törökök nyelvét meg úgy tudta Mátyás, hogy a szava után a leghegyesebb fülű igazhívő se gyaníthatta a magyart.

Avval a zsák árpával Mátyás egészen közel merészkedett a vezéri sátorhoz, ott a földön ülve kínálgatta illendő óbégatással a portékáját a bugyogós vitézeknek, azonközben szemmel tartotta az Ali bég sátorából kijövőket meg az abba bemenőket. Másnap pedig, miután szerencsésen visszajött a magyar sereghez, Mátyás a maga királyi kezével ezt a levelet írta Ali bégnek:

– Hallod-e, te híres Ali bég! Agg eb őrzy úgy a nyáját, mint te a táborodat. Ott ültem tegnap a sátorod előtt, árpát árultam a népednek. Ha nem hiszed, azt is megmondhatom, mi volt az ebéded. Mert láttam, hogy viszik be hozzád a sátorba ezüsttálon a kenyeret, aranyfazékban az ürühúst, még most is az orromban a szaga. Rá is ütötte a levélre Mátyás a hollós pecsétet.

Ettől a hollótól úgy megijedt Ali bég, azon nyomban elkotródott táborostul a magyar sereg elől.

Szómagyarázat

bég: előkelő származású vagy magas tisztséget viselő ember (Törökországban).
Mai jelentése *úr*.

(*Forrás: Mátyás király és az igazmondó juhász, Pallas Antikvárium Kft., Gyöngyös.*

In: Szép Ernő – Mátyás király tréfái, Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest 1967)

Fekete István: Az erdő ébredése

(részlet)

Amikor még az öregedő tél önmagáról dúdol jeges nótákat a fenyőknek, lent a völgyekben megpuhul a szélhordta avar. A mezőkön bogarászó varjak felnéznek a felhőkre, hogy valahonnan délről nem hoztak-e valami üzenetet. Mert ilyenkor már van valami a levegőben, amitől elcsendesedik a fák orgonája.

Esténként puha köd leng a patakok ágya felett és álmosan fintorog a mókus meleg téli fészkében. S ha felsüt a nap, nyújtózkodik az erdő. A fák korhadt ágakat dobnak le magukról. A szél a téli sziszegés helyett lágyabb suhogással fésűli az erdőt, s egy reggelen a bokrok alatt kinyitja ezer fehér csillagszemét a hóvirág. Hideg van még ilyenkor, s a hidegnek nincs más színe, csak a fehér. Utána jön a sárga, a kék, a lila, a rózsaszín és legvégül a nyár ragyogásában a pipacs égőpiros lángolása. De ez messze van még.

És ha felsüt a nap, az öregerdő mélyén búgni kezd az első vándor, a vadgalamb. A mókusok kidörgölik szemükből az álmot, s a harkály elhallgat értelmetlen kopogtatásával a beteg fák mellkasán. A földben megmozdulnak a giliszták, a hangyabolyban akkora a sürgés-forgás, mintha vásárra készülének. A tavak hideg téli kékje meleg barnára válik, s a halak megmozdulnak iszapágyukban, ahová még októberben feküdtek. A napsütötte erdő felett reszketni kezd a levegő, melynek érintésétől elindulnak a nedvek a fákban, és az alvó rügyek duzzadtak lesznek, mint az élet ígérete.

(Forrás: Fekete István – Erdei utakon, Nesztor, Budapest, 1994)

Móra Ferenc: A magyarok útra kelnek

Ötszáz esztendeje volt már, hogy a hunok elváltak a magyaroaktól, és elindultak új hazát keresni. Mielőtt elindultak volna a nagy útra, a nép öregjei, vezérei, táltosai összeültek tanácsot tartani.

Hét törzsből állt akkor a magyarság. Mindegyiknek megvolt a maga külön vezére, és egyik se avatkozott a másik dolgába. Bizony, ez nem volt jó olyan nemzetnek, amely harccal, háborúval akart új hazát szerezni.

A darumadarak is vezért választanak maguknak, mikor útra kelnek, mondták a nép bölcsei. Nekünk is egy fejedelem kell, akinek mindenki szót fogadjon. A hét törzs hét vezére közül Álmost választották meg a magyarok fejének, aki legöregebb és legbölcsebb volt köztük. A hét vezér aztán megvágta karját, és vérért egy serlegbe folyatta, annak jeléül, hogy amit fogadnak, vérükkel, életükkel is megvédelmezik.

Álmos aztán öregsége miatt fiára, Árpádra bízta a főhatalmat. Elindultak, s el is jutottak hegyeken, vizeken, ellenséges országokon keresztül, egészen addig a földig, amely Attiláé volt valaha. Lassú és sokáig tartó út volt ez. Amely ország népe barátságosan fogadta őket, azon békességgel haladtak át, ahol ellenük szegültek, ott karddal nyitottak utat maguknak. Így értek el a sok harc és hosszú pihenők közt a Vereckei-szorosig.

A rege szerint, mikor odáig értek, seregestül csaptak le rájuk a táborukat kísérő turulmadarak, s karmaikkal, csőrükkel vagdalkozva kényszerítették őket, hogy ne kanyarodjanak észak felé, hanem a hegyszoroson át nyomuljanak be mai hazájukba. Árpád seregei Munkács váránál ereszkedtek le a síkra, ott tartottak pihenőt. Álmos itt meghalt, eltemették, Árpád fejedelem pedig megkezdte a honfoglalás nagy munkáját.

(Forrás: Móra Ferenc – Mondák és mesék. Ciceró Könyvstúdió Kft., Budapest 2007)

Móra Ferenc: Levelek hullása

Tegnap reggel, amint kinyitottam az ablakot, odaesik a párkányra egy száraz falevél. Ősz a küldője, szélpostás a hozója. Megcsípte már a dér ezt a levelet. Olyan mintha ezüst porral volna behintve. Olvasni pedig ezt lehet róla:

Kergetem a falevelet,
hátamon hozom a telet.
Mosolygós a születésem,
lucskos, sáros temetésem.

Hát ez így igaz. Az ősz az egyik kezével a nyárba fogódzik, a másikkal a télbe kapaszkodik. Az egyik szeme mosolyog, a másik szeme sír. Ahogy kinézek a ligetre, látom, hogy ezüstbe, aranyba, bíborba öltöztek a fák. De ez a nagy pompa nem tartós. Lekopaszítja a fákat egy szellőlebbenés, és a zörgő leveleket szerteszét hurcolja. Azokkal küldi az ősz az üzenetet embernek, madárnak.

Az embernek azt üzeni: itt az ideje a gyümölcszedésnek, kukoricatörésnek. Megérett a szőlő, lehet szüretelni, szántani, vetni. Jön a köd, jön az ősz, jön a nátha, jön a köhögés. Jó lesz előszedni a meleg ruhákat. A madaraknak küldi az ősz a legsürgősebb postát:

Készüljetek, fecske, gólya:
itt az óra indulóra!

Szomorú a kert. Bánatosak a virágok, érzik hervadásukat. Róluk írta Petőfi Sándor:

Búsulnak a virágok,
szegénykék betegek,
nincs messze halálok,
mert a tél közeleg.

Mire megjön a tél, már csak egy-egy levél lebeg az ágak hegyén.

(Forrás: Móra Ferenc – Levelek hullása. Gyerekmese.info)

Szent György hava

Az ókorban számos nép április elsejétől számította az év kezdetét, amikor a természet felébred álmából. Az emberek maskarát öltöttek, ugrabugráltak, sok mindent fordítva cselekedtek: látszólag bolondoztak. Ezért április elsejét elnevezték a bolondok napjának.

Áprilisban a kellemes meleg napok mellett gyakoriak az éjszakai fagyok. Általában erre a hónapra esik a húsvét is, ez az ünnepkör még napjainkban is jelentős. A húsvétot megelőzi a nagyhét, amely virágvasárnapkal kezdődik. Ezen a napon ősi népi szokás volt a kiszehajtás. Egy szalmabábut női ruhába öltöztettek, melyet a tűzbe vetettek, hogy búcsút vegyenek a téltől, a betegségektől.

A húsvét két legnépszerűbb szokása a tojásfestés és a locsolkodás. Régebben nem boltban vásárolták a tojásfestéket, hanem természetes festékanyagokat használtak. Egyes helyeken meg is patkolták az üres tojáshéjakat, de ehhez nagy ügyesség kellett, nem mindenki vállalkozott rá. Manapság tojásfestés helyett sokan csokoládétojásokat vásárolnak a boltban, s azzal ajándékozzák meg a locsolókat.

A húsvét hétfőjét vízbevető hétfőnek is nevezték. Az emberek hittek a víz tisztító, gyógyító hatásában. Ezért régen a legények leöntötték a lányokat egy vödör vízzel, vagy a patakhoz vitték és abban mosdatták meg őket. A lányok minden locsolás után tiszta ruhát váltottak. Az a lány büszkélkedhetett a legnagyobb népszerűséggel, akinek a legtöbbször kellett átöltöznie. Ezt a kedves, de gyakran tüdőgyulladást okozó szokást napjainkra felváltotta a „szagosvízzel” – kölnivel való öntözködés. A fiúk pedig általában kis rigmusokkal, versikékkal kérnek engedélyt a locsolásra.

(Forrás: Gyárfásné Kincses Edit – Színes kalendárium, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1983)

Szent Mihály hava

Szeptember 1-jén áll be a meteorológiai ősz. Ez az évszak jeles napokban, népszokásokban is bővelkedik.

Hajdan szeptember 8-án, Kisasszony napján kezdődött a termények betakarítása. E napon kezdték el begyűjteni a diót, a mogyorót, a mandulát. Még száz évvel ezelőtt is minden faluban működött olajütő. Oda hordták a falusiak a begyűjtött olajos magvakat, s a belőlük nyert olajat fogyasztották disznózsír helyett. Nevezetes őszi jeles nap még Mihály napja. Ehhez a naphoz népi időjósulásunk számos hiedelme fűződik: ha ezen a napon még nem költözött el a fecske, újévig nem lesz hideg; ha dörög az ég, szép és hosszú ősz, de kemény tél várható.

Erre az időszakra tehető a szüret is. A régi görögök a szüreteken Dionüszoszt, a szőlő és a vidámság istenét ünnepelték. A magyarság már a honfoglalás előtt is ismerte a szőlőt, de termesztésével csak a Kárpát-medencében foglalkozott. Szüretkor a családok besegítettek egymásnak abban a reményben, hogy visszakapják a segítséget. A nők és a gyerekek puttonyukba gyűjtötték a szőlőt, amelyet a pincébe szállítottak. Ezután fakádba öntötték, majd a férfiak hozzáálltak a taposáshoz. Így préselték a bort.

A munka végeztével a vincellér vezetésével elindult a nótázó menet a gazda házához. Vitték a szőlőlevelekből font díszes szüreti koszorút, és átadták a gazdasszonynak, aki már vacsorával várta a vidám társaságot. Vacsora után következett a vidám szüreti multság. Nóta és tánc járta késő éjszakáig.

A szüreti munka a mai napig alig változott, az ünnepségek kicsit csendesebbek lettek, bár az utóbbi években a szüreti vigasság egyre inkább visszatér a hagyományokhoz. Különösen a történelmi borvidékeken egyre több külföldi látogatót vonz mint idegenforgalmi látványosság.

Szómagyarázat

vincellér: a szőlő kezelésével, a munkák felügyelésével megbízott személy

(*Forrás: Gyárfásné Kincses Edit – Színes kalendárium, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1983*)

Fekete István: Vuk (részlet)

A vadász hazafelé ballagott. Tarisznyájában lapult a kisróka, körülötte nevetett az erdő, és a bokrok alatt gyöngyvirágok csilingeltek.

A vadász lehajtott fejjel járt, néha mormolt valamit, de a „kisangyalom” szót mintha elfelejtette volna. Vuk pedig lapult a tóparton a sásban, és várta anyját, aki nem jött. Hiányoztak testvérei, akikkel játszani szokott. A kisróka ébredő ösztöne valami bajt súgott, különösen, amikor a kutyák csaholását hallotta, de azt azért nem sejtette, hogy a szemek, melyek körülvették, örökre ellobbantak.

Amikor a lárma elült, és melegen tűzött rejtekére a nap, elaludt. Mikor felébredt, hűvösebb volt már, elállt a szél, és a lengő sásszálak árnyékot vetettek. Mikor jön már az anyja? – gondolta Vuk, miközben gyomrában az ürességnek karmai nőttek.

Néha árnyék szállt felette, melyekre lesve felpillogott, és összefutott a nyál a szájában, mert Tás, a vadkacsa szállt felette, akinek finom húására Vuk úgy emlékezett, mint a falusi gyermek a búcsúra.

De másféle árnyékok is jártak odafent. Vijjogó, hegyes szárnyú, imbolygó árnyékok, melyek elől Vuk lehúzódott, mert bár sohasem mondták neki, tudta, hogy azok veszedelmesek. Ahogy fűevő sem eszi meg a mérges növényt és a baromfi sem a mérges bogyót, úgy a rókakölyök is, amint mozogni tud, azonnal meg tudja különböztetni a jót a rossztól, és megérti a rókabeszédet. Vuk összehúzta magát puha vackán, és mind türelmetlenebbül várt. A tó felett gémek krákoztak, és a tóparti nagy fákon szállóhelyért verekedtek, mert erősen alkonyodott, és Unka nemzetsége is halkán belékezdett már az esti muzsikába.

Vuk nem mert mozdulni. „Majd értem jönnek” biztatta magát, de ez a hite mindjobban meglazult, és valami hiányt érzett, melyet a nagy tölgyfa alatt nyugvó halottak nem tudnak már betölteni.

(Forrás: Fekete István – Vuk, Title, I (literart.org.ro)

Szövegalkotási feladatok / Úlohy na tvorbu textov

I. kategória

1. A jövő iskolája

Minden iskolának megvan a maga rendtartása, megvannak a maga szabályai, amiket be kell tartani. Ilyen a reggeli iskolakezdés időpontja, az órarend, a szünetek rendje stb.

Szívesen jársz-e iskolába? Mivel vagy elégedett a jelenlegi iskoládban, vagy ellenkezőleg, mi az, ami nem tetszik benne? Indokold meg! Te milyennek képezed el a jövő iskoláját? Ha tehetnéd, mit változtatnál meg az iskola rendtartásában, szabályaiban? Hogyan lehetne vidámabbá tenni az iskolában eltöltött időt?

2. Eltévédtem a nagyvárosban

Szüleiddel kirándulni voltatok egy számodra idegen nagyvárosban. Egy közös családi séta alkalmával annyira elbűvölt a látvány, hogy szem elől tévesztetted a családodat...

Jártál-e már idegen nagyvárosban? Milyennek találtad? Mi az, ami tetszett benne, s mi az, ami nem? Szerinted miben különbözik a nagyváros a kisvárostól, falutól? Mik az előnyei, esetleg a hátrányai? Miért lehet benne könnyebben eltévedni? Szeretnél-e nagyvárosban élni, ha igen, miért? Melyik nagyváros meglátogatását ajánlanád barátaidnak?

3. Tükröm, tükröm...

A tükör nagyszerű találmány. Segítségével láthatjuk magunkat, ami tükör nélkül bizony elképzelhetetlen lenne.

Milyennek látod magad a tükörben? Hogyan írnád le magad, milyen vagy? Mi az, amit a tükör nem mutat meg, ami láthatatlan? Szeretnél-e valamit megváltoztatni magadon? Miért? Szerinted a belső tulajdonságok hogyan tükröződnek vissza rajtunk? Mi a véleményed arról, ha valaki mesterségesen változtat a külsején?

4. Esti hírek

A televízió minden este a szokásos időpontban sugározza az esti híreket, amelyekből megtudjuk az aznapi hazai és külföldi eseményeket is.

Figyelemmel szoktad kísérni az esti híradásokat? Mi az, ami érdekel bennük? A családban meg szoktátok vitatni az aznapi híreket? Vagy esetleg másnap az iskolában a barátaiddal? Ha te lehetnél az esti hírek szerkesztője, milyen híreket válogatnál be a műsorba? Miért?

5. Családi kupaktanács

Minden családban adódnak olyan helyzetek, amikor fontos dologról kell dönteni. Ilyenkor összeül a családi kupaktanács, megbeszéljük a problémát, és végül közösen döntenek.

Milyen események alkalmával szoktatok családi kupaktanácsot tartani? Ki szokta kezdeményezni? Előfordult-e már, hogy te voltál a kezdeményező? Ha igen, milyen ügyben? Ki szokta nálatok a döntéseket meghozni? Kié az utolsó szó? Szerinted miért fontos az, hogy a család közösen döntsön a fontos kérdésekben?

6. Ébred a természet!

Itt a tavasz, ilyenkor újjáéled körülöttünk minden. Színessé válik a természet.

Úgy mutasd be az újjáéledő erdőt, mezőt, hegyeket, hogy kedvet kapjunk egy családi kirándulásra!

7. Ha én felnőtt volnék...

Képzeld el, hogy egy varázsló segítségével lehetőséged van belebújni egy általad kiválasztott felnőtt bőrébe.

Meséld el, mi mindent csinálnál, ha mondjuk három napig felnőtt lehetnél. Hogyan változtatnád meg erre a három napra az életed?

8. Kedvenc mesehősöm

Biztosan te is szeretsz meséket olvasni, hallgatni vagy nézni, s így van legalább egy kedvenc mesehősöd.

Meséld el, hogy melyik meséből ismered, és miért őt szereted a legjobban.

9. Legkedvesebb állatom

Az állatok szeretetreméltó lények. Vannak körülöttünk élő háziállatok, és vannak tőlünk távol élők. Ezekről csak olvasni szoktunk, vagy az állatkertben és a televízióban láthatjuk őket.

Mutasd be azt az állatot, amelyiket te nagyon szereted! Indokold is meg, hogy miért!

10. Osztálykirándulás

Valószínűleg már voltál néhány osztálykiránduláson. Biztosan voltak közöttük nagyon jók és rosszak is.

Válaszd ki ezek közül a legérdekesebbet, és meséld el, hogy miért volt számodra a legemlékezetesebb. Jó vagy rossz élmények miatt is emlékezetes lehet.

11. A varázsceruza

Képzeld el, hogy egy varázsceruzát kaptál ajándékba. Olyan különleges ez a ceruza, hogy ha bármit lerajzolsz vele, azonnal életre kel.

Meséld el, mi mindent rajzolnál, ha igazából lehetne egy ilyen varázsceruzád! Szeretnél-e a segítségével valamit vagy valakit megváltoztatni? Miért?

12. Mi lenne, ha én lennék a világ legrosszabb gyereke?

Biztosan ismersz az iskolában, lakóhelyeden olyan gyerekeket, akikre a felnőttek azt mondják, hogy rosszak.

Szerinted mitől lehet egy gyerek rossz vagy jó? Mondták már neked is valaha, hogy rossz voltál? Ha igen, szerinted miért mondták? Hogy éreznéd magad, mit tennél, ha te lennél a világ legrosszabb gyereke?

13. Mozitám egy jót ...

Szüleiddel, testvéreiddel, barátaiddal moziban voltál.

Meséld el, milyen filmet láttál! Mi tetszett benne? Mesélj arról, milyen filmeket nézel a legszívesebben! Szeretsz-e moziba járni, és ha igen, miért?

14. Az én világom

Minden ember egyszeri és megismételhetetlen. Minden ember valamiben különbözik a többi embertől, de egyúttal valamiben hasonlít is hozzájuk.

Te milyennek látod magad? Szerinted miben különbözöl az osztálytársaidtól/ barátaidtól? Vagy esetleg miben hasonlítasz hozzájuk? Van-e valami különös ismertetőjegyed, amiről mindenki rád ismer?

15. Nyárcsérő

Közeleg a nyár. Ilyenkor kivirul a természet és jön a szünidő!

Szerinted miben rejlik ennek az évszaknak a szépsége? Mik a nyár legfőbb jellemzői? Mitől különleges számodra a nyár? Mesélj el egy olyan nyári történetet, amelyre szívesen emlékszel vissza, vagy meséld el, mit tervezel az idei nyárra!

16. Egy különös éjszaka a gyerekszobában

Egy éjszaka különös zajokra ébredtél a szobádban. Először azt hitted, hogy családtagjaid suttognak, de hamarosan rájöttél, hogy a játékaid elevenedtek meg.

Mi volt az első gondolatod, amikor láttad, hogy a játékaid életre keltek? Mit csináltak? Miről beszélgettetek? Szeretnéd, ha a valóságban is megtörténne ilyesmi? Ha igen, miért?

17. Vakáció a nagyszüleimnél

Minden évben pár hetet a nagyszüleidnél szoktál tölteni a nyári vakáció ideje alatt. Meséld el, miért szeretsz nagyszüleidnél vakációzni! Mutasd be a hallgatóságnak nagyszüleidet! Milyen külső és belső tulajdonságaik vannak? Mi az, amit leginkább szeretsz bennük, amiért jól érzed magad náluk?

18. Egy kis virág/esőcsepp/hópehely története

Mi emberek, szeretünk képzelni vagy valós történeteket mesélni, hallgatni. Próbálg elmesélni egy történetet egy kis virágról (esőcseppecskéről vagy hópehelyről) úgy, mintha te lennél az. Esetleg megpróbálhatod elmesélni a kis virág (esőcsepp vagy hópehely) életét úgy is, mint ahogy az a valóságban, a természet törvényei alapján történik.

19. Segítség, óriás lettem!

Egy nap arra ébredtél, hogy összement körülötted a világ. Lassan azonban rá kellett jönnöd, hogy nem a világ ment össze, hanem te nőttél óriásira! Az alattad levő táj olyan, mintha egy megelevenedett térkép lenne.

Meséld el, milyen fentről szemlélni a világot! Milyennek látod a hegyeket, völgyeket, patakokat, folyókat, utakat, épületeket, házakat, növényeket, állatokat, embereket? Szeretnél a valóságban is óriás lenni? Ha igen, miért?

20. Erdei iskolában voltunk

A tanító néni/bácsi közölte az osztállyal, hogy egy egész hetet erdei iskolában fogtok tölteni.

Meséld el, milyen élményekben volt részed az erdei iskolában! Mi volt a legjobb? Miért volt érdekesebb az erdei iskolában, mint az otthoniban? Szeretnél máskor is inkább ilyen formában tanulni? Ha igen, miért?

21. Egy emlékezetes nap

Minden ember életében vannak olyan napok, amelyekre szívesen emlékezik vissza akár hosszú évek múltán is.

Próbálg visszakeresni emlékeidben egy ilyen felejthetetlen napot, mely számodra különösen sokat jelentett. Meséld el, mi történt ezen a napon, amitől olyan felejthetetlenné vált számodra. Szeretnéd-e, ha még sok ilyen nap lenne az életedben? Ha igen, miért?

22. A mi húsvétunk

Ahány ház, annyi szokás, tartja a mondás. Talán nincs is ház, család, ahol ne ünnepelnék meg a húsvétot. De vajon ki hogyan ünnepel?

Nálatok hogyan telnek a húsvéti ünnepek? Milyen előkészületek előzik meg azokat? A családtagjaid hogyan veszik ki a részüket a készülődésből? Mesélj arról, milyenek a húsvéti szokások nálatok, nem csak a családban, hanem a településeden, ahol élsz! Szerinted miben rejlik a húsvét varázsa?

23. Amikor kicsi voltam ...

... minden olyan egyszerű volt. A családban mindenki a kívánságaimat leste, fogták a kezem és őrizték minden lépésemet. Azóta már nagy vagyok, sok mindent önállóan kell megoldanom.

Mire emlékszel kicsi gyerekkorodból? Mi az, amire a legszívesebben emlékszel vissza? Mesélj róla! Mi az, amivel mostanában egyedül kell megküzdened? Mi az, ami szerinted jobb most, mint kiskorodban volt, vagy éppen mi az, ami rosszabb? Szeretnél-e újra kisgyermek lenni? Ha igen, miért?

24. A könyv a legjobb barát

Március a könyv hónapja. Ez remek alkalom arra, hogy felhívjuk a figyelmet az olvasás, a könyvek fontosságára. Akár érdekes rendezvények szervezésével is.

Milyen rendezvényeket szervez az iskolátok a könyv hónapja alkalmából? Te hogyan veszed ki a részed ezekből a rendezvényekből? Milyen az iskolai, esetleg a községi vagy a városi könyvtárak? Hogy állsz az olvasással? Milyen témájú könyveket olvasol a legszívesebben? Bemutatnál egyet a kedvenceid közül? Miért ajánlanád?

25. A kedvenc tantárgyam

Az iskolában többféle tantárgyat tanulunk. Van, amelyiket nagyon és van, amelyiket kevésbé szeretjük. Vajon miért van ez?

Mesélj a legkedvesebb tantárgyadról! Mondd el, miért szereted! Mesélj a tanítóról is, aki ezt a tantárgyat tanítja! Ki volt még a családban, akinek ugyanez a tantárgy volt a kedvence? Az iskolán kívül hogyan foglalkozol még ezzel a tantárggyal? El tudnád képzelni, hogy a kedvenc tantárgyaddal kapcsolatos foglalkozásod legyen, ha majd felnősz? Mesélj erről is!

26. Te is szereted az állatokat?

Sokan szeretik az állatokat. Van, aki házi kedvencként még a lakásban is tart valamilyen állatot, esetleg többet is.

Van-e valamilyen állatod, amelyet a lakásban tartasz? Ha igen, mesélj róla! Hogyan gondoskods róla? Szerinted hogyan érzi magát nálatok? Mesélj el a kedvencedről egy érdekes történetet! Esetleg arról is mesélhetsz, hogy szerinted miért nem szerencsés lakásban állatokat tartani!

27. Családdal összezárva

Az előző néhány év sok olyan eseményt hozott, amelyet azelőtt nem tapasztalhattunk meg.

Meséld el, hogy teltek a napjaid abban az időszakban, amikor a pandémia miatt nem lehetett iskolába járni! Hogyan változott meg a családotd élete? Mesélj arról is, mi volt az, ami a legjobban hiányzott!

28. Az iskolám, ahogy én látom

Az iskola nem csak egy épület. A tanítók, tanulók töltik meg élettal.

Mesélj arról, milyenek a tanítóid, osztálytársaid! Ki az, akit különösen kedvelsz? Indokold is meg, hogy miért! Ha tehetnéd, mit változtatnál meg az iskoládban és miért?

29. Sportolni jó

Az egészség megőrzésének fontos része a rendszeres testmozgás.

Milyen sportolási lehetőségek vannak a lakóhelyeden vagy az iskolában? Mesélj arról, hogy mit sportolsz, és ki segít neked ebben! Mesélj a kedvenc sportágadról vagy sportolóról!

30. Legutóbbi olvasmányélményem

Biztosan te is szeretsz érdekes könyveket, történeteket olvasni.

Miért tartod fontosnak az olvasást? Meséld el a legutóbbi olvasmányélményed!

31. Terülj, terülj asztalkám!

Alighanem mindenki szereti a finom ételeket. Biztosan neked is vannak kedvenceid.

Válaszd ki ezek közül a legérdekesebbet és mesélj róla úgy, hogy kedvet kapjunk megkóstolni! Kinek a főztjét szereted a legjobban és miért? Esetleg mesélj el egy étkezéssel kapcsolatos történetet, amely számodra emlékezetes volt.

32. Tavaszdicserő

Megérkezett a tavasz, felébredt a természet. Ilyenkor az emberek is jobb kedvre derülnek.

Mik a jelei az állat- és növényvilágban annak, hogy egy új évszak kezdődött? Szerinted a tavasz hogyan befolyásolja az emberek hangulatát? A klímaváltozás, a környezetszennyezés hatással van-e az évszak jellegzetességeire, jellemzőire? Mondd el erről a véleményed!

33. Az én világom

Minden ember számára fontos a saját környezete, ahol él.

Mutasd be azokat a helyeket, helyszíneket, ahol a mindennapi életed zajlik! Hol és mivel töltöd legszívesebben a szabadidődöt? Mutasd be azokat a helyeket is, ahová szívesen jársz kirándulni vagy amelyek szerinted valamiért érdekesek!

4. Osztálykirándulás Fantáziába

A tavalyi osztálykiránduláson Fantáziaországban jártatok.

Mesélj erről a nem mindennapi kirándulásról úgy, hogy mi is kedvet kapjunk oda elutazni! Milyen tájakat láttál, kivel és mi mindennel találkoztál? Mesélj az utazásról, az ottani élményeidről!

35. Egy felejthetetlen kirándulás

Valószínűleg már részt vettél néhány kiránduláson. Biztosan voltál a családdal vagy az osztálytársaidal is kirándulni.

Válaszd ki ezek közül a legemlékezetesebbet, és meséld el!

36. Egy hihetetlen álom

Szinte mindig álmodunk, de legtöbbször nem emlékezünk az álmainkra.

Az egyik éjszaka azonban olyan különleges álmod volt, hogy még reggel is emlékeztél rá. Meséld el, miről szólt ez az álmod!

II. kategória

**A magyar tannyelvű alapiskola 6 – 9. évfolyamának tanulói számára
Pre žiakov a žiačky 6. – 9. ročníka základných škôl s vyučovacím jazykom
maďarským**

Kötelező szövegek / Povinné texty

Kálmán László: Idegennyelv-tanulás, anyanyelvtanulás (rövidített változat)

Goethe egyik aforizmája szerint: „Aki nem ismer idegen nyelvet, az az anyanyelvét sem ismeri.” Minden jel arra utal, hogy a magyar oktatási gyakorlat nem ismeri ezt az alapigazságot. Pedig feltűnő, hogy a legtöbb olyan gyerek, aki idegen nyelvet tanul, hajlamos az anyanyelvéhez is tudatosabban viszonyulni, könnyebben felismeri annak szabályszerűségeit és furcsaságait. De nagyon sok múlik azon, hogy milyen módszerrel tanulja az idegen nyelvet. A tapasztalat szerint, ha csak megpróbálják a fejébe verni, az nem sokat segít. A tanult idegen nyelvvvel kapcsolatban is magának kell felfedezéseket tennie ahhoz, hogy az anyanyelvében érdekességeket fedezzen fel.

Persze valószínűleg minden tantárgyra igaz: a hatékony és alapos tanulásnak előfeltétele, hogy a gyerekek maguk fedezzék fel a törvényszerűségeket a megismert adatok alapján, és általában is igaz, hogy a magyar iskolai oktatásban ezt a folyamatot ritkán tapasztaljuk. De ha van olyan tantárgy, amire ez sokszorosan igaz, az a magyar nyelvtan. Először is, mert talán ez a legkevésbé korszerű a tudományos jellegű tárgyak közül: lényegében a század eleji tudományos állapot szerint tanítják. Másodszer, mert rengeteg nem tudományos oldala van a magyar nyelvtan tananyagának: például a helyesírás meg a nyelvhelyesség kérdései nem adnak sok alkalmat a felfedező tevékenységre. A nyelvtanban olyan szabályokat is tényként magoltatnak be a gyerekekkel, amelyeknek a zavarosságát a kisiskolások is könnyűszerrel felismerik.

Hogyan lehetne Goethe gondolatának a gyakorlatban hasznát venni? Talán meg kellene próbálni összekapcsolni az idegen nyelv és a magyar nyelvtan tanítását. Ez persze sok bonyodalommal járna, mert más-más módon kellene tanítani a magyar nyelvtant attól függően, hogy milyen idegen nyelvet tanulnak egy-egy osztályban.

De lehet, hogy megérné a fáradságot. És talán attól se kellene visszariadni, hogy a magyar nyelvtan felfedezésekor akár több idegen nyelv is szóba kerüljön, olyanok, amelyeket nem tanulnak az illető osztályban. Csak a szerkezeti hasonlóságok és különbségek felfedezésén keresztül vezet út a törvényszerűségek felismeréséhez és kimondásához. Mert Goethe mondását így is átalakíthatjuk: Akinek nincsen tapasztalata más nyelvek nyelvtanában, az az anyanyelvének nyelvtanát sem fogja megérteni.

Goethe ejtsd: [göte]

Szómagyarázat

aforizma: tömör, szellemes, általában egyetlen mondatból álló mondás

század eleje: az 1900-as évek eleje

(Forrás: Kálmán László–Nádasdy Ádám – *Hajnali hárompercesek a nyelvről.*
budling.nytud.hu/~kalman/arch/hajnali)

Nádasdy Ádám: Hol a rosszaság mostanában? (rövidített változat)

Mi az, amit úgy általában rosszul csinálunk?

Például egészségtelenül élünk? A fene tudja. Biztos sokan vannak ilyenek. Ez részben pénz, részben felfogás kérdése (megveszem-e a zavaros színű, de természetes folyadékot, vagy inkább a tartósítós tetszetőset?). Úgy általában nem lehet kimondani, hogy mindenki egészségtelenül élne.

Vagy például nem szeretjük a hazánkat eléggé? Húha. Mi az, hogy „szeret” ebben az összefüggésben, és mi az hogy „hazánk”? Előbbire nemigen van válasz, utóbbi se egyértelmű.

Szóval, ha azt mondaná valaki teljes komolysággal, hogy „bizony, manapság mindenki egészségtelenül él”, vagy hogy „manapság nem szeretjük eléggé a hazánkat”, kínosan elmosolyodnék és dehogy állnék oda vitatkozni, és sokan mások is így tennének.

De ha azt mondaná valaki, hogy „nem tudunk rendesen magyarul”, „mindnyájan hibásan használjuk anyanyelvünket”, „csúnyán beszélünk-írunk”, arra már nagyon sokan bólogatnának, és meglepően messzire elmennének e téren. Egy kollégám tette szóvá, hogy egy szövegemben nagyon ronda nyelvtani hibát követtem el, mikor azt írtam: „Könyörgöm, válaszolj!”. Ez szerinte helyesen úgy volna, hogy „Könyörgök, válaszolj!”, hiszen a könyörög nem ikes ige. Tátva maradt a szám.

Végül persze meggyőztem, mert azért vagyok nyelvész: rámutattam, hogy a könyörög igit mindenki iktelenül ragozza, én is, tehát azt, hogy Én minden reggel könyörgök neki – senki se mondja úgy, hogy Én minden reggel könyörgöm neki. Ilyenkor ez a szó valóban ige. A „Könyörgöm!” azonban leszakadt ennek az igitől a ragozásáról és önálló kifejezés lett. S ez már független az ige ragozásától.

A kollégát meggyőztem, de érdemes elgondolkodni, miért a nyelvhasználat maradt az utolsó virágzó területe az egymás sakkban tartásának és bírálgatásának, a „gutaütést tudok kapni, ha valaki...” viselkedésnek. Talán azért, mert tulajdonképpen nincs tétje, sem az egyén egészségét, sem a nemzet sorsát, sem a család jövőjét nem befolyásolja. Azért fontos, mert szimbolikus, és azért szimbolikus, mert súlytalan: olyan, mint hogy ki melyik focicsapatnak drukkol. Szerencsére nyelvi ízléskülönbségek miatt egyelőre nem törnek ki tömegverekedések.

(Forrás: *Magyar Narancs*, 2000/07/27, p. 41)

Kálmán László: A háromféle nyelvváltozat

(részlet)

Egyetlen nyelv sem egységes: különböző változatai vannak. Háromféle nyelvi változatot szoktak elkülöníteni: területit, társadalmi és etnikait. Területi változat, vagyis nyelvjárás („dialektus”) például a Vas megyei vagy a csángó magyar. Társadalmi változatnak szokták például tekinteni az angol munkásosztály nyelvét. A magyarban nemigen van markáns társadalmi nyelvváltozat. Az ún. suksükülő beszéd például – az elterjedt nézettel ellentétben – bizonyítottan nem társadalmi (és nem is területi vagy etnikai) jelenség, minden rétegben azonos arányban fordul elő. Végül etnikai változat például az amerikai angolnak olaszok által beszélt változata, helytől és társadalmi helyzettől függetlenül. Magyarországon talán a cigányok beszélnek ilyen változatot, de nem vagyok biztos abban, hogy az élesen elkülönül a magyar helyi változataitól. Mivel a nemzetek területi, társadalmi és etnikai felosztásai összefüggnek, a háromféle változat minden nyelvben keveredni szokott.

Nagyon gyakori jelenség, hogy egy-egy változat beszélői értékesebbnek (vagy éppen kevésbé értékesnek) tekintik a saját nyelvváltozatukat, mint másokat; sokszor az egész társadalom egyetért ezekben a besorolásokban. Nyelvészetiileg viszont nem értelmezhető az ilyen különbségtétel. Sok nyelvnek van egyetlen kitüntetett változata, amit szabványosnak (standardnak) tekintenek, ez is hozzájárulhat, hogy nagyobb a tekintélye, mint a többinek. A magyarban például ma a pesti változat a szabványos.

A magyar beszélők mindannyian jól értik egymást. Kivétel talán a moldvai csángó nyelvjárás, amelynek eléggé eltér a kiejtése és a szókincse (nem utolsósorban a sok román kölcsönszó miatt), ezért kérdéses, hogy „könnyedén” érthető-e a többiek számára. Egy barátomtól például azt kérdezték Moldvában, hogy Besátatok a meszenát?, ami annyit tesz, hogy ‘Bezártatok-e a kocsi’. A besá a ‘becsinál’, vagyis ‘bezár’ megfelelője, a meszena pedig román kölcsönszó az ‘autóra’.

Azokban az országokban, ahol a változatok nem kölcsönösen érthetőek, mint Németországban vagy Olaszországban, természetes, hogy a nagyobb tévé- és rádióállomásokon a standard változatot beszélik a bemondók és a riporterek. Máshol ez nem szokás, Angliában például sok tudósító beszél valamilyen területi változatot. Magyarországon viszont – ki tudja, miért – azt a gyakorlatot követik, mint Németországban, vagyis a bemondók és riporterek szinte kizárólag a szabványos, pesti köznyelvet használják, pedig mi minden nyelvjárást megértünk.

Igaz, előfordul, hogy – leginkább óvodás, iskolás korában – kicsúfolják, aki tájszólásban beszél. De ezt is csak erősíti, hogy a tévéből, rádióból dől a pesti nyelvjárás, a többi nyelvjárási alakok tehát idegenül, furcsán hangzanak

a többieknek. Az egységesítés ugyanis jót tesz a kölcsönös érthetőségnek, de rosszat tesz a nem standard változatok tekintélyének. És bizony nagy ár ez, hogy az emberek egy része úgy érzi, „rosszabbul” beszél, mint mások. Ha nincs baj a kölcsönös megértéssel, akkor semmi értelme ilyen drágán fizetni érte.

(Forrás: Kálmán László – Nádasy Ádám Hajnali hárompercesek a nyelvről, hárompercesek.pdf, nytud.hu)

Kálmán László: A királynői dialektus (részlet)

Biztosan meglepődne II. Erzsébet angol királynő, ha megtudná, hogy a nyelvészek szerint ő egy angol dialektust beszél. Pedig ezt írja róla egy közkézen forgó nyelvészeti tankönyv, éppen azzal a céllal, hogy az olvasóval megértesse: voltaképpen minden nyelvváltozat – dialektus.

A dialektus szó a görögből származik, eredeti jelentése ‘beszédmodor, nyelvhasználat’ volt. Vagyis bárki bárhol bárhogy is beszélt, írt – egyszóval használta a nyelvet –, az valamilyen dialektusban tette ezt. A magyar nyelvjárás szót a nyelvújítók alkották, eredetileg ugyanebben az értelemben, vagyis ahogyan az illetőnek a nyelve jár, vagy a tolla forog.

Már az ókorban kialakult azonban a dialektus szónak a ‘tájnyelv’, ‘tájszólás’ értelme, mely a dialektus jelentését leszűkíti, hiszen kizárja belőle a nagyvárosi, illetve művelt rétegek beszédmódját. Ehhez az kellett, hogy megszülessen a köznyelv vagy a standard és a szabványosítás vagy a standardizáció fogalma. Ezzel vált egy bizonyos nyelvváltozat zsinórmértékévé a helyességnek, a műveltségnek. A szabványosítás során egy dialektus kiválik a többi közül, és megszerzi a köznyelv, vagyis a helyesnek elfogadott nyelvváltozat rangját. Attól fogva csak ezt használják az írott nyelvben, és ezt tanítják az iskolákban. A standardizációnak – bármily meglepő – nincs köze a nyelvváltozatok belső értékeihez. Hogy melyik dialektus válik szabványossá, azt nem a nyelvi természete határozza meg, hanem csakis külső tényezők. Amint a standardizáció megtörtént, az embereknek az az érzésük, hogy azért vált éppen az a dialektus standarddá, mert az helyesebb vagy szebb, mint a többi.

Az iskola is ezt sugallja, hiszen egyszerűbb a gyerekeknek azt mondani: „ez az egyedül szép és helyes”, mint azt, hogy „különböző történelmi véletlenek sorozata folytán ez lett a standard, de másképp is történhetett volna”.

A nyelvészek ragaszkodnak terminológiájukhoz, szakszavaikhoz. Nekik minden nyelvváltozat – legyen az póriás vagy arisztokratikus, elfogadott vagy lenézett – : dialektus. Amit az angol királynő beszél, az is dialektus. Úgy nevezzük: standard dialektus.

*(Forrás: Kálmán László, Nádasdy Ádám – Hárompercesek a nyelvről.
Osiris Kiadó, Budapest, 1999)*

Nádasdy Ádám: Nyelvi változás: a nyelvi rendszer változása (részlet)

A szókincs változása, bár érdekes és jellemző egy nép sorsára, de nem rendszerszerű, és ezért nem nyelvi változás. Azt is kimondhatjuk, hogy az írás változik ugyan, de az írás a nyelvhez képest másodlagos, annak mesterséges árnyképe csupán. Melyek hát azok a nyelvi elemek, amelyeknek változása igazi nyelvi változás?

Minden nyelv rendszere három alkotórészből, mondhatnám három fejezetből áll: ezek a mondattan, az alaktan és a hangtan. Ezek mindegyike igen lassan változik (szemben a szókinccsel, mely gyorsan is tud változni!).

A mondattani változásra jó példa a névelő megjelenése a magyarban a 15. században. Ha azt kérdezzük, miért jelent meg a névelő, tehát miért történt ez a nyelvi változás, erre nem tudunk válaszolni. Gondolhatnánk arra, hogy talán szükség volt rá – de ez komolytalan válasz, nem tudnánk megindokolni, miért csak akkor lett rá szükség, és miért nem hamarabb. És ha a magyaroknak szükségük volt rá, miért nem volt a szlovákoknak, ahol mindmáig nincs névelő? És más újításra nem lett volna szükség, csak pont erre? Be kell látnunk: a „szükség” nem értelmes válasz a nyelvészetben. A nyelvi rendszerek mind jók úgy, ahogyan vannak, minden nyelven ki lehet fejezni mindent, szlovákul is a határozottságot (bár nincs névelő).

A névelő megjelenése tehát jelentős mondattani változás volt, ám okát megmondani nem tudjuk. Persze az is igaz, hogy ha már megvan egy eszköz, akkor azt finom különbségtételekre használjuk fel, finom árnyalatokat fejezünk ki vele.

Talán nem is érdemes a nyelvi változás okain töprengeni, mert a nyelvi változásnak nincsenek okai. Valószínűleg azért változik a nyelv, mert nincs, ami visszatartsa. Nincs akadálya, hogy generációk beszélői módosítsanak rajta, mert úgyis csak annyit tudnak módosítani, hogy a megértés ne sérüljön. Egy hasonlattal élve: olyasféle a nyelv, mint egy ösvény a réten keresztül. Folyton változik a nyomvonala egy tócsa, egy kő, egy kinövő bokor, vagy akár az emberi járás természetes kilengése miatt. Ám ez voltaképpen nincs kapcsolatban az ösvény céljával, azaz azzal, hogy átjusson a rét túlsó oldalára.

(*Forrás: Nádasdy Ádám – Miért változik a nyelv. 13 Nádasdy ÁDÁM.pdf., mtak.hu*)

Fejes László: Hat tévhit a magyar nyelvről (részlet)

A magyarnak tizenöt millió beszélője van, de így is kis nyelv, eredete bizonytalan, nagyon régi, nehéz és különleges – gondolják sokan. Mindegyik esetben tévednek. Tévhit, hogy a magyar kis nyelv. Ilyenkor persze nem magának a nyelvnek a méretére gondolunk, hanem a beszélők számára. Minden ilyen állításnak akkor van értelme, ha megmondjuk, mihez képest minősítünk valamit nagynek vagy kicsinek, soknak vagy kevésnek. Ez esetben a világ összes nyelvéhez érdemes hasonlítani. A világon összesen 5-6 ezer nyelvet beszélhetnek. Bizonytalan az is, hogy hányadik a magyar nyelv a nyelvek között. Az angol Wikipédia szócikke szerint a magyarnak 13 millió beszélője van, és így az 57. Nyelvünk tehát kifejezetten nagy nyelvnek számít.

Egy másik tévhit az, hogy a magyar nyelv eredete bizonytalan. Valójában már a 19. század végére biztossá vált, hogy a magyar nyelv a finnugor nyelvekkel rokon. Így az uráli alapnyelvből származik, ugyanúgy, mint több más, ugyanebbe a nyelvcsaládba sorolt nyelv. Az is biztossá vált, hogy az idesorolt nyelveknek az ugor ágába tartozik. Az természetesen igaz, hogy még ma is sok a tisztázatlan részletkérdés a nyelvek rokonságának vizsgálata terén, de ezzel a magyar nyelv nincs egyedül.

Természetesen a magyar nyelv különleges, de csak annyira, amennyire bármelyik más nyelv az. A magyar nyelvben tulajdonképpen nincsen semmi, amire ne lenne példa más nyelvben, akár még szélsőségesebb formában is.

Miért tűnik sokak szemében annyira sajátosnak? Ennek nem más az oka, mint az, hogy mihez és hogyan hasonlítjuk. A legtöbb ember, aki ismer két-három európai nyelvet, úgy érzi, ezek az „igazi” nyelvek, azaz a nyelvek általában olyanok, mint az általa ismertek. Azt, hogy milyen nyelvi jelenségeket tekintünk különlegesnek, nagyban meghatározza, hogy mennyire ismert, vagy éppen egzotikusnak tartott nyelvekben fordulnak elő. Vegyük észre azt is, hogy ha a magyarnak lenne néhány közeli rokona, azokban nyilván a magyar sok vonását megtalálnánk: az egyes vonások máris nem tűnnének olyan különlegesnek. Az pedig csupán a véletlen műve, hogy a magyarnak nincs közeli rokona, hogy több kisebb nyelv helyett egy egységes nyelvet beszélünk a Kárpát-medencében.

(*Forrás: Nyelv és Tudomány - Hat tévhit a magyar nyelvről. nyest.hu*)

Szövegalkotási feladatok / Úlohy na tvorbu textov

1. Tegnap marslakóval találkoztam

A fantasztikum világában előfordulhatna, hogy találkozol egy marslakóval. Meséld el a találkozásotok kerek történetét úgy, hogy a hallgatóság elhiggye: ez valóban megtörtént!

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: felnőttek, akik nem hisznek a marslakókban.

2. Kétnapos munkahetet mindenkinek!

Manapság legalább öt napot dolgozunk hetente. Érvelj amellett, hogy mennyivel jobb lenne, ha egy héten csak két napot dolgozna mindenki!

Műfaj: **érvelés**

Hallgatóság: iskolád tanári kara és igazgatósága

3. Zöld erdőben jártam...

Itt a tavasz, és mindjárt a nyár is. Mutass be egy valóságos vagy kitalált tájat, erdőt, hegyvidéket stb. Próbáld úgy elkészíteni a leírást, hogy a hallgatóságnak kedve legyen odautazni!

Műfaj: **leírás**

Hallgatóság: barátaid

4. Hova tűnt a csokinyuszi?

Anya vett egy szép csokinyuszit húsvétra, amit nem talált, amikor az ünnepi asztalra akarta tenni, hogy feldíszítse azt.

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: szülők és nagyszülők

5. Értelmetlen dolog a feleltetés! vagy Nem értelmetlen dolog a feleltetés!

Az iskolában rendszeresen felelni kell a tanultakból. Érvelj amellett vagy az ellen, hogy a feleltetés értelmetlen, nem jó formája annak, hogy megtudjuk, egy diák mennyit tud, ért a tananyagból.

Műfaj: **érvelés**

Hallgatóság: iskolád tanári kara és igazgatósága

6. Menjünk kirándulni a hegyekbe!

Az iskolai kirándulásoknak sok célja lehet. Győzd meg osztálytársaidat, hogy az idén egy több napos túrára lenne érdemes elmennie az osztálynak.

Műfaj: **érvelés**

Hallgatóság: osztálytársaid

7. Szülőföldem szép határa...

Nem tudjuk, honnan jöttél, milyen a vidék arra, ahol laksz. Mutasd be a tájat, erdőt, mezőt, hegyvidéket, a településedet! Próbáld olyan leírást adni róla, hogy a hallgatóságnak kedve legyen odautazni!

Műfaj: **leírás**

Hallgatóság: barátaid, akik még nem tudják, hova menjenek a szüleikkel nyaralni

8. A kutya nem macska

Mutasd be, hogy milyen is a te létező vagy kitalált kutyád. Ne mondd meg, milyen fajta. A leírásod alapján a hallgatóság ki tudja találni?

Műfaj: **leírás**

Hallgatóság: a jelenlévő közönség

9. Különös történet

A buszon/vonaton utazva megláttál egy érdekesen öltözött embert. Vajon ki lehet ő? Elképzelted az életét, és most elmondod a barátaidnak.

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: a barátaid

10. Tegnap beszélő egyszarvúak költöztek a szomszédunkba

Este kinéztél az ablakon és azt láttad, hogy egy egyszarvú család költözött a szomszédotokba. Úgy döntöttél, meglátogatod őket. A hitetlenkedő családodnak elmeséled a találkozást.

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: a családotod

11. Kék ibolyát láttam...

Elmúlt a tél, beköszöntött a tavasz. Kirándultatok a lakóhelyed környéki természetbe. Most elmeséled a legjobb barátaidnak, mit láttál.

Műfaj: **leírás**

Hallgatóság: barátaid

12. Én erre és így használom az internetet

Sokat beszélnek az internet veszélyeiről. Az osztályfőnöki órán arról beszélgettetek, hogy ki mit tud erről, és miképpen használja az internetet. Te is elmondtad a véleményedet.

Műfaj: **elbeszélés / érvelés**

Hallgatóság: az osztálytársaid és az osztályfőnök

13. Szerkesztő kerestetik.

Te veszed át az Iskolaújság szerkesztését, mivel az előző csapat elballagott. Lelkes új tagokat (fotós, cikkíró stb.) keresel az újsághoz. Ehhez az iskolarádió nyújt remek terepet: itt fogod elmondani a felhívásodat.

Műfaj: **felhívás**

Hallgatóság: iskola

14. Tegnap találkoztam Micimackóval

Meséld el a találkozásotok kerek történetét úgy, hogy a hallgatóság elhiggye: ez valóban megtörtént!

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: felnőttek, akik nem hisznek a mesékben.

15. Tojásokat festettünk...

Nemrég volt húsvét. Meséld el, mivel készültél az ünnepre! Nem kell az igazat mondani!

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: szülők és nagyszülők

16. Tanár úr, kérem!

Néha a legjobb, legszorgalmasabb diákkal is előfordul, hogy nem volt kedve készülni az órára. Tegnap te sem tanultál, mert sokkal jobb dolgod volt. Mit tudnál elmondani, mi történt előző délután?

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: tanárok és osztálytársak

17. Az internet nagyon hasznos

Sok iskolában nem szabad az órán a diáknak magánál tartania az okostelefonját. Győzd meg az iskola tanári karát, hogy miért is jó a net használata az órán és általában.

Műfaj: **érvelés**

Hallgatóság: egy elképzelt iskola tanári kara

18. Az internet veszélyes

Sok barátod szinte minden percét az okostelefonján és/vagy a számítógépjén lógva tölti. Győzd meg őket arról, hogy ne tegyék, mutasd be, milyen veszélyeket rejt a magatartásuk.

Műfaj: **érvelés**

Hallgatóság: osztálytársak, barátok

19. Ilyen volt az út Kassa felé...

Aki messzebbről érkezik, annak hosszú az út a Szép Magyar Beszéd versenyre. Meséld el, hogy mit láttál az úton Kassa felé!

Műfaj: **leírás**

Hallgatóság: szülők otthon

20. Kedvenc könyvem

Sokan szeretnek olvasni, de nem mindenki tudja, hogy mit is olvasson legközelebb. Mutasd be osztálytársaidnak a te kedvenc könyvedet, kedvet csinálva az elolvasására!

Műfaj: **könyvismertetés**

Hallgatóság: osztálytársak, barátok

21. Végigmentem a főutcánkon...

Mutasd be településed központját! Próbáld úgy elkészíteni a leírást, hogy a hallgatóságnak kedve legyen odautazni!

Műfaj: **leírás**

Hallgatóság: távoli barátaid

22. És megmentette a királylányt / És megmentette a királyfit

Elrabolta a sárkány a király legkisebb fiát. De te, a szomszéd király lánya, megmentetted. Meséld el, hogy hogyan történt ez a félelmetes kaland.

Elrabolta a sárkány a király legkisebb lányát. De te, a szomszéd király fia, megmentetted. Meséld el, hogy hogyan történt ez a félelmetes kaland.

Műfaj: **elbeszélés, mese**

Hallgatóság: a király udvartartása és az országod népe

23. Megnyertük a bajnokságot

Az iskola kézilabdacsapatának a kapusa vagy. Megnyertétek a területi diákbajnokságot. Meséld el az iskolában a barátaidnak, hogy hogyan sikerült ez a bravúr.

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: a barátaid

24. Mentsük meg bolygónkat!

Mit tehetünk saját szűkebb környezetünk védelméért és hogyan érhetjük el, hogy a körülöttünk élők is felelősségteljesen gondolkodjanak? Győzd meg a környezetedben élő felnőtteket és gyerekeket. Fejtsd ki, miért fontos, hogy vigyázzanak a közvetlen környezetükre, és hatással lehetnek-e az egész bolygó megmentésére – gondolj Greta Thunberg példájára!

Műfaj: **érvelés**

Hallgatóság: a szomszédságodban élők, akik lehetnek felnőttek és gyerekek is

25. Álmaim kertje

Mondd el, milyennek képezed el álmaid kertjét! Milyen célokat szolgálna? Pihenés, játék, sport, hobbi tevékenység vagy mindezek együttese? Hogyan gondoznád a kertben élő növényeket?

Műfaj: **leírás**

Hallgatóság: osztálytársaid

26. Miről álmodik az állatkerti oroszlán?

Mit gondolsz, miről álmodik az állatkerti oroszlán? Írj elbeszélést, amelyből megtudhatjuk, hogy miről álmodik az állatok bezárt királya. Mit jelenthet számára a szabadság és a bezártság? Biztonságot jelent-e a bezártság?

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: az állatkert látogatói

27. Miért alszik télen a medve?

Te vagy a falu nagy mesemondója. Mondd el a mesét, amelyből kiderül, hogy miért alszik télen a medve.

Műfaj: **mese**

Hallgatóság: lakóhelyed lakói, felnőttek és gyerekek

28. Az iskola a XXIII. században

Szerinted milyen lesz az iskola kétszáz év múlva? Hogy képezed? Mivel járnak a gyerekek iskolába? Milyen lesz a berendezése? Milyen tantárgyakat fognak tanulni? Egyáltalán: lesz iskola?

Műfaj: **leírás**

Hallgatóság: a barátaid

29. A környezetvédelem nem csak a felnőttek dolga!

A környezetszennyezés súlyos probléma. A folyókba, tavakba és óceánokba öntött mérgező anyagok, a légszennyezés, a hulladéklerakók és a túlzott erdőirtás mind hozzájárulnak a környezet romlásához. A Földet te valószínűleg tovább fogod használni, mint a szüleid. Érvelj amellett, hogy miért fontos gyerekként is védened a környezetet. Mondd el, hogy te mit tudsz tenni, és győzz meg másokat is, hogy úgy gondoljanak erre a problémára, mint te!

Műfaj: **érvelés**

Hallgatóság: az iskolarádióban beszélsz az egész iskolához

30. A világ legjobb vidámparkja

Meséld el, milyennek képzeled el azt a vidámparkot, ahol te a legjobban éreznéd magad. Milyen attrakciókat, élményeket, programokat kínáljon a park? Milyen mesefigurákkal, filmszereplőkkel vagy virtuális figurákkal lehetne ott találkozni? Te kivel szeretnél találkozni és mit próbálnál ki?

Műfaj: **leírás, elbeszélő részletekkel**

Hallgatóság: az osztálytársaid

31. Álomkaland

Esti olvasmányod egy fordulatos kalandregény volt. Álmodban folytatódott a történet abban a másik világban, ahol többféle szereplő bőrébe bújva is kipróbálhattad magad. Ki voltál és hogyan érezted magad a bőrében? Milyen kalandokat éltél át?

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: barátaid

32. Megnyertük a kerületi matematikaversenyt (vagy más csapatversenyt, amely számodra érdekes)!

Mondd el, hogy hogyan készültetek fel a versenyre, kik voltak a csapat tagjai, kinek mi volt a feladata, és miért volt nehéz a verseny. Meséld el, hogy hogyan zajlott a verseny, és milyen érzés volt, amikor kiderült, hogy ti nyertetek. Nem igaz történetet, hanem egy jó történetet szeretnénk hallani....

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: lakóhelyed lakói, felnőttek és gyerekek

33. Hol szeretnék élni?

Képzeld el, hogy milyen környezetben szeretnél élni. Városban vagy vidéken, lakásban vagy házban? Milyen helyiségei, szobái, külső és belső terei legyenek a háznak/lakásnak? Hogyan legyen berendezve? Ne szabj határt a fantáziádnak. Minden lehetséges. Meséld el a hallgatóságnak!

Műfaj: **elbeszélés, leíró részletekkel**

Hallgatóság: új barátaid és tanáraid egy nyári táborban

III. kategória

A magyar tannyelvű gimnáziumok és érettségi vizsgával végződő szakközépiskolák 1 – 4. évfolyama és a nyolcosztályos gimnáziumok 5 – 8. osztályos tanulói számára

Pre žiakov a žiačky 1. – 4. ročníka gymnázií a stredných odborných škôl s VJM s maturitou a 5. – 8. ročníka osemročných gymnázií s VJM

Kötelező szövegek / Povinné texty

Kiss Jenő: Gondolatok nyelvről és nyelvhasználatról (részlet)

„A nyelv olyan, mint az ég a maga egymásba futó színeinek gyönyörű játékával.” Kazinczy sorait olvasva értelemszerű, hogy az ókori görögök világra való rácsodálkozásának egyik tárgya a nyelv volt. Ha arra a szinte hihetetlen változatosságra, nyelvhasználati sokszínűségre gondolunk, amelyet a sok nyelv jelent, vagy akár arra, amit kinek-kinek az anyanyelve hordoz, nincs miért meglepődnünk a görögökön. Költői tollra kívánczik az a megfoghatatlan gazdagság, ami – nélkülözhetetlen gyakorlati hasznosságával, s élményt, esztétikai gyönyört is nyújtani képes lehetőségeivel – maga az emberi nyelv. Poéták tucatjainak, híreseknek és kevésbé ismerteknek lírai vallomásai adóztak minden korban az emberi társadalmak eme különlegesen egyszerű és egyszerűen különleges eszközének. Egyszerű, hiszen olyan magától értetődően természetes tartozéka életünknek, mint a levegő vagy a napfény. De különleges is, mert azzá teszi sokfélesége, változatossága, ezernyi gondolati és érzelmi árnyalat kifejezésére való alkalmassága.

Mégis a nyelvvel való foglalkozás a legtöbb emberben csupán jól-rosszul megtartott nyelvtanóráknak és valamely idegen nyelv vagy nyelvek nem éppen örömteli tanulásának az emlékét idézi föl. Pedig a nyelvvel való foglalkozás nem elsősorban ez. A nyelvet akkor és úgy ismerhetjük meg legjobban, ha működésében, használata közben vizsgáljuk. Minthogy pedig valamennyi természetes élő nyelv egy vagy több közösségnek, társadalomnak a mindennapi érintkezési eszköze, a nyelvhasználatot elsősorban úgy célszerű vizsgálunk, hogy nem függetlenítjük magunkat attól a közegetől, amely élteti s hordozza. Ez azt jelenti, hogy a beszélőközösség és a nyelv egymást föltételező és befolyásoló kapcsolatából kell kiindulunk. Abból, hogy a nyelvhasználat az emberi társadalmi tevékenység szerves része.

Közismert tény, hogy az emberek társadalmi tevékenységét mindig és mindenütt a társadalomban létrehozott és elfogadott, írott és íratlan szabályok és törvények irányítják, s ezek térben és időben változnak. Mindez vonatkozik a nyelvhasználatra is. Ahogy az emberi viselkedéskultúrát a társadalom éppen érvényes szabályai határozzák meg, ugyanúgy ezek a szabályok irányítják nyelvi viselkedésünket, viselkedéskultúránk szerves részét is azzal, hogy megszabják, mely változatokat és formákat választhatjuk a rendelkezésünkre álló, tehát általunk birtokolt nyelvi lehetőségek közül.

*(Forrás: Kiss Jenő – Magyar anyanyelvűek, magyar nyelvhasználat.
Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994)*

Mátai Mária: A nyelv története és a művelődés története (részlet)

A nyelvben nemcsak a korábbi nyelvi változások hagynak nyomot, hanem jól tükröződik benne a nép élete, művelődésének története is. „A nyelv egy-egy nép kultúrájának leggazdagabb okmánytára, él és lélegzik” – véli Tompa József nyelvész.

Hogy mi teszi ezt lehetővé? Bármilyen történik az ember életében, környezetében, tevékenységében, gondolkodásában, szokásaiban, az nyomot hagy a nyelvben. Elsősorban a szókinccs és a frazeológia követi az élet változásait. De nemcsak követi, hanem sok mindent meg is őriz a régebbi korok eseményeiből. Az életből kiveshet egy tárgy, egy fogalom, egy foglalkozás, egy szokás, egy divatjelenség, a nyelvben azonban igen sokszor megmarad a rá vonatkozó szó, kifejezés. Ezekből az ún. reliktumokból – megfelelő módszerek alkalmazásával – vissza tudunk következtetni az általuk kifejezett, hajdanvolt valóságra.

Művelődéstörténetünk megismerésében, feltárásában a történeti nyelvészet mellett tudományok egész sora vesz részt. Először valószínűleg a történettudomány jut eszünkbe, de sok mindent feltár a néprajz; ha régebbi időkre akarunk visszamenni, akkor a régészet; fontos adalékokkal szolgál az embertan (antropológia), a történeti állattan és növénytan, a történeti földrajz, de a természettudományok is a segítségünkre vannak. Csak az ilyen komplex, sokoldalú megközelítés tud eredményre vezetni. De még ilyenkor is illő szerénységgel, nem harsány mindentudással szabad csak fölismeréseinket megfogalmaznunk, hiszen e témakörben sokszor vagyunk feltevésekre utalva, e téren sok még a nyitott kérdés.

A műveltség fogalmába beleértjük az anyagi műveltséget, vagyis azt a technikai szintet, amit az ember kifejlesztett és szolgálatába állított: a termelési eljárásokat, eszközöket, foglalkozásokat stb. S természetesen beleértjük a szellemi műveltséget is: a társadalmi tudatformákat, a hitéletet, a vallást, a jogot, a művészeteket.

A nyelv történetét vizsgáló nyelvész munkáját a paleontológuséhoz hasonlíthatjuk. Az őslénytankutató a kőületekben található lenyomatokból következtet a régi földtörténeti korok állat- és növényvilágára, a nyelvtörténész pedig a nyelv szó- és kifejezőképzetéből próbál minél többet kideríteni a művelődés folyamatairól.

Szómagyarázat

frazeológia: (itt:) kifejezőmód

reliktum: nyelvi maradvány

(*Forrás: Mátai Mária – Nyelvünk élete. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 1994*)

Deme László: A szövegmondásról – és a szövegről (részlet)

Mikor azt kérdik tőlem, mi a hangzás kulcsa, azt szoktam felelni: maga a szöveg. Hiszen nem „megadni” kell neki a hangzó formáját, hanem „visszaadni” azt az egyedül adekvát hangzásformát, amelyet az írás elvett tőle. A szöveg meghangosítója tehát nem tolmács, közvetítő. S nem akkor „jó előadó”, ha őt is ott érezzük a szöveg mögött (vagy épp elsősorban őt), azaz, ha rajta keresztül kapjuk a szöveget, a szerző gondolatát; hanem ha úgy azonosul azzal, hogy rajta keresztül (őt magát talán észre sem véve) a szöveget, a szerző gondolatát kapjuk.

Ám akkor az első és legfontosabb feladat a szövegnek a szó szerinti értelemben vett „elsajátítása”, azaz sajátá, sajátunkká tétele. Olyan árnyalati-rezduletnyi pontosságú megértése, amelynek eredményeként végül nem is mi mondjuk el a szöveget, hanem mintegy a szöveg beszél belőlünk. Ez a valódi tolmácsoló művészet, amelyben a szöveg újjászületik, amelynek során a mondanivalót újraalkotjuk (nem pedig újjáalakítjuk).

Ehhez két dolgot kell ismerni: a szöveg természetét általában, s aztán az adott szöveget konkrétan.

A szöveg – ha valóban szöveg, s nem csupán szavakból összefűzött mondatok egymásutánja – lánc, amely összeköti a beszélőt a hallgatóval, illetőleg az író-t az olvasóval. Amiképpen a láncszemekből, úgy a szöveg mondatokból áll. Formai oldalról nézve: ezekből épül össze; tartalmát tekintve azonban inkább: ezekre bomlik, tagolódik. A lánc minden szeme megszerkesztett és zárt önmagában; de egyben kapcsolódik a szomszédosokhoz is, s ennek révén része a nagyobb egésznek. Ugyanígy viselkednek a szöveget alkotó mondatok, de még a mondatot alkotó szavak és szerkezetek is. S minthogy a szöveg elsősorban a mondanivalónak, a tartalomnak a hordozója, ezért a hangzásán is érződnie kell ennek a „megszerkesztettségnek”. A hangoztatás törvényei épp ezért nem nyelvtaniak, hanem a kommunikációs kapcsolaton, azon belül a közléshelyzeten, azon belül pedig a szövegbeli összefüggéseken alapulnak.

Aki tehát egy adott szöveget tolmácsolni kíván, annak sok mindenre ügyelnie kell. Legfőképpen azonban arra, hogy ne a maga hangját hallassa, hanem a szövegét!

Szómagyarázat
adekvát: megfelelő

(Forrás: Bolla Kálmán szerk. – *Szép szóval igazat*. Budapest, 1988)

Babits Mihály: A stílus gazdagsága (részlet)

Akinek több szava van, több ismerete van. Sőt, mivel a rokon értelmű szavak sohasem egyértelműek, akinek több szava van egy dologra, több gondolata is van róla. Mikor a rokon értelmű szavakat gyűjtöd, képzeidet sokasítod, szellemedet, lelked világát népesíted. Így van a szólamokkal is. A szólam átöröklött, megcsontosodott gondolatkapcsolás, azaz szókapcsolás.

Lelked építőszekrényében kockák a szavak, oszlopok a szólamok. Minél több oszlopod van, annál gazdagabb vagy, annál könnyebb lesz mondataidat építened. Sőt gondolkodnod könnyebb lesz, hajlékonyabb és gazdagabb lesz elméd. Ez a gazdagságod folyton gyarapodik, s a számtanórán éppúgy, mint a történelemórán szólamokat tanulsz, melyek képessé tesznek számtani vagy történeti dolgokról gondolkodni. De mást is jelentenek neked a szólamok, mint könnyebbséget és eszközöket: másképpen is kincset jelentenek, kincses örökséget. Apáidtól örökölted őket, apáid gondolkodásmódját örökölted velük. Örököse vagy őseid szellemi kincseinek, és rajtad a sor megőrizni őket. Ne add el idegenért, idegen szólamokért, melyek idegen gondolkodás tükrei. Ismerd meg ugyan az idegen gondolkodását is, tanulj idegen nyelveket, és a magadét is jobban fogod érteni.

Semmit sem lehet igazán ismerni önmagában, csak mással összehasonlítva. Legkevésbé a gondolatot, mely oly finom, oly nehezen megfogható. A görög, a világ leggondolkozóbb népe, nem tudott úgy gondolkodni, mint a mai népek, mert csak egy nyelvet ismert. Ismerj meg tehát idegen nyelvet is, hogy jobban gondolkodhass a magadén. De csak a magadén gondolkodjál, ha azt nem akarod, hogy gondolkodásod roszakatag legyen, mint a felemás kövekből épített ház. A saját köveidet gyűjtsd, a magad bányáiból: e bányák nemzeted nagy költőinek művei.

A Toldiból többet tanultál magyarul és magyarul gondolkodni, mint talán minden más könyvedből együttvéve. Most azt hiszed, hogy nagyon ismered és nagyon szereted: olvasd még egyszer, és látni fogod, hogy nem ismerted és nem szeretted eléggé. Olvasd addig, míg minden kifejezése, minden szava lelkednek részévé válik, kitörölhetetlen, elveszthetetlen kincseddé. Stílusod gazdagodik, a stílus gazdagsága pedig a gondolat gazdagsága.

(Forrás: Babits Mihály összes művei I., Budapest, Franklin, 1945)

Szathmári István: Nyelvről és írásról

(részlet)

Bárczi Géza, a 20. század egyik legkiemelkedőbb magyar nyelvtudósa így méltatta a nyelvnek és az anyanyelvnek a szerepét: „... a tagolt, hajlékony emberi nyelv az emberiség legnagyobb vívmánya, melyet mai változataiban a nemzedékek végelethetetlen sorainak állandó erőfeszítése teremtett meg; olyan eszköz, melyet sohasem tudunk nélkülözni, s mely az embert, attól fogva, hogy zseni korában eszmélni kezd, egész életén át kíséri és szolgálja. S »a nyelv« mindenki számára elsősorban az anyanyelv. Idegen nyelvet meg lehet tanulni, esetleg kivételesen igen jól is lehet tudni, de szinte sohasem úgy, mint az anyanyelvet, melynek minden elemét ezer meg ezer emlék színezi és tölti meg tartalommal, mely egész neveltetésünket, fejlődésünket kíséri, sőt bizonyos fokig gondolkodásunk formáit is meghatározza.”

Ismeretes azonban, hogy emberi mivoltunknak talán ez a legfontosabb kelléke két alakban létezik: élőbeszéd és írott nyelv formájában. Kétségtelen, hogy a beszélt nyelv az elsődleges, a sokkal korábbi (ha több százezer évesnek vesszük az emberiség történetét, a legrégebb – sumer, óegyiptomi – írás is legfeljebb ötezer éves). Kétségtelen továbbá; hogy a nyelvek fejlődését elsősorban a beszéd biztosította; hogy az élőbeszédnek még napjainkban is jóval nagyobb a tere a kommunikációban; hogy a nyelvnek ez a változata hajlékonyabb, közvetlenebb, valamint – hangzásánál fogva is – színesebb, változatosabb, röviden: hatásosabb, mint az írott nyelv.

Nem szabad azonban elfelejtenünk, hogy az írás az, amely lehetővé tette a gondolatoknak nagyobb távolságra való közvetítését és hosszabb időre, évszázadokra való rögzítését. Továbbá az írás a beszélt nyelvnél közvetlenebbül hozzájárult a műveltség emeléséhez, valamint a gazdasági, társadalmi, kulturális élet fejlődését biztosító irodalmi nyelvnek a kialakításához és megszilárdulásához. Fontos előrevívő szerepe az írott nyelvnek az is, hogy a kommunikációban nagyobb tartalmi és formai felelősséget követel, s nem elhanyagolható a nyelvi hagyományt eredményesebben átörökítő sajátossága sem.

Szómagyarázat

sumer írás: az ókori Mezopotámiában kialakult írás (előbb képirás, később ékírás)

(*Forrás: Szathmári István – A magyar nyelvtudomány történetéből, Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2004*)

Hogyan beszéljünk magyarul? (részlet)

A válaszom a következı lenne: úgy beszéljünk magyarul, hogy ne kelljen sem önmagunknak, sem hozzátartozóinknak szégyent vallania anyanyelvünk ismerete vagy annak hiánya miatt. A legfontosabb: tanuljuk meg értékelni anyanyelvünket! A hogyan? kérdés kimerítı választ igényel. Magyarul beszélni – mint tapasztalhatjuk környezetünkben – sokféleképpen lehet. A tudósok és a szakemberek az irodalmi nyelvre koncentrálnak, míg az egyszerű „halandók” beérik a magyar nyelv hétköznapi változatával. Nem érdekli őket, mennyire beszélnek helyesen magyarul, éppen annyi elég számukra, hogy megértessék magukat a külvilággal. Érdekes, mennyire más a családon belüli nyelvi kommunikáció és az azon kívüli. Családon belül kevésbé figyelünk oda a nyelvtani helyességre, jobban elengedjük magunkat, automatikusan kimondjuk gondolatainkat a mondatok tökéletes megalkotása nélkül.

Diplomás, „tudósabb” emberek esetében fennáll az igyekezet, hogy minél csiszoltabban beszéljenek, és ezért némi erőfeszítésre is hajlandóak. Közösség és közösség között is persze különbség van, nem mindegyik igényli a kifinomult nyelvezetet. Természetesen mindig azt a beszédmódot kell választani, amely a helyzetnek – adott régióknak – megfelel. A nyelvi kifejezések, szófordulatok ismerete, az elegendı mennyiségő szókincs birtoklása magabiztosabbá teszi alkalmazóját. Sokszor alakul ki kisebbségi komplexus a magukat nyelvileg kifejezni nem tudó embereknél.

Mivel korunkban az olvasottság ritka és kevés az arra szánható idı, az iskolások a kötelezı olvasmányokat rövidített verziókban kapják kézhez, mit várhatunk akkor a kötelezı olvasmányokon túl? Miért olvasna a gyermek, a fiatal, az idıs, ha nincs motiváltsága rá? Az internet világába gabalyodva bóklásznak az emberek, szellemi és pénzügyi kielégülés után kutatva.

(Forrás: Balázs Géza és Grétsy László (szerk.) – Az anyanyelv az életemben. Válogatás az Oktatási és Kulturális Minisztérium anyanyelvi pályázataiból. Anyanyelvápolók Szövetsége – Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2009)

Lanstyák István: A beszélt nyelv és az írott nyelv

(részlet)

Az emberek iskolai tanulmányaik során az alapiskolától kezdve a tananyag keretében szinte kizárólag az írott nyelvvel találkoznak. Ezért az írott nyelv jellegzetességeit mindenki sokkal jobban ismeri, mint a beszélt nyelvet. Sőt a legtöbb ember a beszélt nyelvről valószínűleg úgy gondolkodik, mint az írott nyelvről sajnálatos módon eltérő, tökéletlen nyelvváltozatról. Ez a kép teljesen hamis.

A beszélt és az írott nyelv az emberi nyelvek két alapvető létezési formája. A kettő közül a beszélt nyelv az elsődleges, de annál nem magasabb vagy alacsonyabb rangú. Bár az írott nyelv a beszélt nyelvből jött létre, az elmúlt évezredek során jelentős mértékben el is szakadt tőle, önállósult, sőt – az írás, az írni tudó emberek és az általuk létrehozott vagy lejegyzett (vallási, irodalmi, hivatali) szövegek nagyobb tekintélye miatt – a beszélt nyelvénél nagyobb presztízsrre tett szert, s az írott nyelv vált a nyelv egészének fő reprezentánsává.

A nyelvtudomány története során az írás és a beszéd viszonyáról rendkívül eltérő felfogások alakultak ki. Az írott nyelv évszázadokon keresztül kiváltságos helyzetben volt: mint az irodalom közvetítő közege a nyelvi tökéletesség követendő példája lett. Azt tartották, hogy az írás állandóságot és tekintélyt kölcsönöz a nyelvnek. Ennek megfelelően a nyelvtani szabályok illusztrálására kizárólag írott szövegeket használtak. Ezzel szemben a mindennapi beszélt nyelvvel nem törődtek, nem tartották tanulmányozásra érdemesnek, csak a gondosság és a szervezettség hiányát látták benne.

A mai nyelvtudomány egyértelműen azon az állásponton van, hogy az írás és a beszéd a nyelv két különböző, de egyenrangú megjelenési formája. A modern társadalmak tagjai két rendkívül eltérő kommunikációs rendszerrel rendelkeznek, mindkettő eltérő kommunikációs igények kielégítésére alakult ki. Az írás nem helyettesítheti a beszédet, ahogy a beszéd sem az írást, és a beszélt és az írott nyelv kölcsönhatásban van egymásra.

*(Forrás: Lanstyák István – A magyar beszélt nyelv sajátosságai.
STIMUL, Pozsony, 2009)*

Anyanyelv és gyermeknyelv (részlet)

Az anyanyelv meghatározása nem egyszerű, számtalan definíciója létezik a köztudatban.

Minden embernek van anyanyelve, bármilyen nemzetiségű is legyen. Az anyanyelv a társadalmi érintkezés legáltalánosabb és az egyén legintimebb eszközei közé tartozik. Anyanyelv az a nyelv, amelyet már az édesanya méhében hall, majd az édesanyjától tanul csecsemő korától kezdve az egyén, bonyolult agyi folyamatok eredményeként. Ezen a nyelven kommunikál, tanul, fejezi ki magát a legtökéletesebben, és erre épül az idegen nyelvek tanulása is. Tehát az anyanyelv a szellemi és a gyakorlati élet megnyilvánulásának legfontosabb eszköze. Az anyanyelvnek, az anyanyelven való beszédnek ugyanakkor van egy erőteljes érzelmi vetülete is: biztonságot nyújt az embernek. A „segítségével álmokat vagyunk képesek teremteni magunknak, intim lelkivilágunkat nyitja meg mások előtt, és teremt kapcsolatot mások megismerésének irányába.”

A pszicholingvisztika megközelítése szerint az anyanyelv a gyermekkorban elsajátított kommunikációs eszköz. A szociolingvisztikai kutatások eredményeként azt is tudjuk, hogy egy embernek több anyanyelve is lehet, és élete során anyanyelve akár többször meg is változhat.

A gyermeknyelv a gyermekek által használt nyelv, kódrendszer. Nem a felnőttek nyelvének egy kevésbé tökéletes formája, hanem egy olyan rendszer, amely előre meghatározható stádiumokon keresztül fejlődve mindinkább megközelíti a felnőttek beszédét. A gyermeknyelv a gyerekek kreatív tanulásának bizonyítéka. Nem egyszerűen átveszik és tanulják a nyelvet a felnőttektől; sokkal inkább létrehozzák a maguk számára és fokozatosan a felnőttekéhez hasonlóvá alakítják. Nincs két egyforma gyermeknyelv, bár az egyes gyermekek által beszélt változatoknak sok közös vonása van.

A gyermeknyelv vizsgálata számos tudományterület (pszichológia, szociolingvisztika, kommunikációkutatás, nyelvtudomány, orvostudomány, pedagógia stb.) számára kedvelt kutatási terület. Részben azért, mert a gyermek nyelvi fejlődése rendkívül izgalmas és lenyűgöző, részben azért, mert a gyermeknyelv valóban egyfajta „kulcs” az emberi nyelv természetének és kialakulásának a megértéséhez.

(Forrás: Anyanyelv és gyermeknyelv fogalma (pte.hu))

Szövegalkotási feladatok / Úlohy na tvorbu textov

1. Anyanyelvhasználat kisebbségben

A világ minden országában élnek faji, nemzetiségi, vallási vagy egyéb kisebbségek. A nemzetiségi kisebbségek természetes óhaja, hogy ne kelljen feladniuk nemzeti érzéseiket, nyelvüket, kultúrájukat. Szerinted hogyan lehetne megerősíteni, megőrizni anyanyelvünk társadalmi szerepét kisebbségi helyzetben? Szlovákiában milyen színtereken tartod fontosnak a magyar nyelv jelenlétét?

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: a teremben ülők

2. Kultúrafogyasztási szokásaink

Egy adott korszakra mindennél jellemzőbb a kulturális kínálata és a fogyasztók választási szokásai. Amikor jegyet váltunk vagy kölcsönzünk, átkapcsolunk vagy rákattintunk, belelapozunk vagy letöltünk, valójában kultúrát „fogyasztunk”. Véleményed szerint hogy teszi ezt a te korosztályod? Nagykanállal, válogatva vagy leginkább sehogy?

Műfaj: **véleménynyilvánítás**

Hallgatóság: a teremben ülők

3. Babonák irányítják az életünket?

Egy nemzetközi felmérés során a megkérdezettek 77%-a ismerte el, hogy ragaszkodik egy-egy értelmetlennek tűnő szokáshoz vagy babonához. Te is észrevetted már, hogy a mindennapjaid részévé vált egy megmagyarázhatatlan szokás vagy kényszeres cselekvés? Mesélg róla!

Műfaj: **humoros elbeszélés**

Hallgatóság: a teremben ülők

4. Na, most aztán elegendem van!

Az egyik oldalon túlcorduló szeretet, rajongás, jókedv; a másikon fásultság, harag, düh. Ezerféle, egymásnak ellentmondó érzelem van jelen életünkben. De vajon tudjuk-e őket kezelni? Számold be egy olyan esetről, amikor higgadság helyett érzelmi kitöréssel „oldottál meg” egy konfliktushelyzetet!

Műfaj: **beszámoló**

Hallgatóság: a teremben ülők

5. A nyelvem én vagyok

Abban a pillanatban, ahogy megszólalunk, máris sokkal több információt adtunk magunkról, mint sejténénk. Mit gondolsz, milyen mértékben befolyásolja nyelvhasználatunkat, nyelvi viselkedésünket a gondolkodásunk, környezetünk, az oktatás, tömegtájékoztató, hosszabb külföldi tartózkodás stb.?

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: a teremben ülők

6. Séta a forradalom nyomában

1848-at írunk. Varázsold a hallgatóságot a korabeli Budapest utcáira, és tarts számukra rendhagyó történelemórát: kísérd őket végig a magyar szabadságharc helyszínein, mutasd be ezeket, és idézd fel a hozzájuk fűződő legjelentősebb eseményeket!

Műfaj: **élményszerű előadás**

Hallgatóság: a teremben ülők

7. A szívességekérés kultúrája

A szakemberek szerint az egyik ok, amiért az ember barátokkal, ismerősökkel veszi körül magát, hogy legyen kihez fordulnia, ha segítségre van szüksége. Te voltál már olyan szituációban, amikor nagyobb szívességet kellett kérned valakitől? Hogy oldottad meg, hogy se a barátodat/ismerősödet, se magadat ne hozd emiatt kényelmetlen helyzetbe?

Műfaj: **élményen alapuló elbeszélés**

Hallgatóság: a teremben ülők

8. Gyorsan, nagyot, sokat!

Felgyorsult világunkban szinte minden erről szól. Van, aki pénzre, hatalomra vágyik; más karrierre, csillogásra. Gyorsan elérhetőre, nagyra, sokra. A legtöbbjük azonban, ha eléri a kitűzött célt, szorongani kezd, retteg az esetleges kudarcától. Vajon miért? Próbáld megválaszolni a kérdést!

Műfaj: **véleménynyilvánítás**

Hallgatóság: a teremben ülők

9. Olvasó születik

Közismert tény, hogy az olvasás a fejlődés útja, a szakemberek mégis évek óta hangoztatják, hogy a gyerekek nem olvasnak eleget. A könyvesboltok kínálata ugyan hatalmas, de ez nem elég az olvasóvá váláshoz. Mit gondolsz, az okostelefonok és táblagépek korában ki és milyen módon tudná megkedveltetni az olvasást a fiatal korosztállyal?

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: a teremben ülők

10. Okosnak vagy gazdagnak jobb születni?

Napjainkban gyakran hangzik el olyan vélemény, hogy „jó helyre kell születni” ahhoz, hogy az ember vinni tudja valamire az életben. Te mit gondolsz erről a megállapításról? Vajon az intelligencia – és a motiváció – vagy a családi vagyon a hosszú távú siker biztosítéka? Mi visz bennünket igazán előre?

Műfaj: **érvelés**

Hallgatóság: a teremben ülők

11. Döntéseink következményei

Gondolnád, hogy az ember naponta akár több száz döntést hoz? Olykor a pillanat törtrésze alatt döntünk, máskor hosszú fontolgatás után. De mi motiválja az elhatározásainkat: dac, kényszer, érzélem, érdek vagy valami más? S amikor döntünk, gondolunk-e vajon a lehetséges következményekre?

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: a teremben ülők

12. Megfelelni, de kinek?

A szülők egy részének bevallottan vannak elvárásai gyermekük teljesítményével kapcsolatban; míg a másik részük azt hangoztatja, hogy időt kell hagyni az egyéniség kialakulásának, s közben úgymint kiderül, miben tehetségesek. Te melyik véleménnyel tudsz azonosulni?

Műfaj: **elmélkedés**

Hallgatóság: a teremben ülők

13. Utad értelme nem a cél...

Ha pihenésre vágyunk, és meg akarunk szabadulni napi gondjainktól, általában elutazunk valahová. De valóban csak erről lenne szó? Ha igen, vajon miért vált az utazás az epikai művek gyakori cselekményszervező elemévé? Miért indítják útnak hőseiket a regényírók?

Műfaj: **elmélkedés**

Hallgatóság: a teremben ülők

14. Az idő a miénk!

Seneca, az ókori filozófus azt vallotta, ha tartalmasan töltjük az időnket, akkor teljesnek érezhetjük életünket. Fejtsd ki e megállapítással kapcsolatos egyetértő, kételkedő vagy azt cáfoló érveid! Építs mindennapi tapasztalataidra!

Műfaj: **érvelő fejtegetés**

Hallgatóság: a teremben ülők

15. „Sok van, mi csodálatos, de az embernél nincs semmi csodálatosabb!”

A fenti Szophoklész-idézet kapcsán fejtsd ki a véleményed az emberi természet sokszínűségéről! Hasonlítsd össze két, különböző kultúrtörténeti korszakban megjelenített, tanulmányaid során megismert irodalmi alak magatartásformáját!

Műfaj: **jellemrajz**

Hallgatóság: a teremben ülők

16. Bolygónk sorsa a kezünkben van

Környezetünk védelméért mindannyian felelősek vagyunk. A tudósok szerint életterünket akkor terheljük a legkevésbé, ha lemondunk a kényelmünkről vagy legalább annak egy részéről. Szerinted mit kellene tennünk bolygónk jövőjéért?

Műfaj: **felszólalás** (egy ifjúsági környezetvédelmi konferencián)

Hallgatóság: a konferencia résztvevői

17. „... szellemét a tűz nem égeté meg,/ Mert az maga tűz”. Ünnepi beszéd Petőfi Sándor születésének 200. évfordulója alkalmából

Petőfi Sándor, forradalmár, nemzeti hős, a magyar költészet egyik legismertebb és egyik legkiemelkedőbb alakja 1822. december 31-éről 1823. január 1-jére virradó éjszakán született. Méltasd társaidnak, mit jelent számodra Petőfi Sándor költészete.

Műfaj: **ünnepi beszéd**

Hallgatóság: egy gimnáziumi osztály

18. Közügyünk-e a magánügy?

Többször kerülhetünk életünk során olyan helyzetbe, hogy választanunk kell azon lehetőségek között, hogy saját érdekünket helyezzük-e előtérbe, vagy a közügyeket. Milyen tényezők befolyásolhatnak ilyenkor a döntésünk meghozatalában?

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: a teremben ülők

19. Vajon igaz-e a mondás? *Jobb ma egy veréb, mint holnap egy túzok.*

Értekezés osztálytársaid előtt arról, hogy a kevés, de biztos bevétel többet jelent-e, többre becsülendő-e, mint a tekintélyes, de bizonytalan.

Műfaj: **elmélkedés**

Hallgatóság: a teremben ülők

20. Akinek az életéből a járvány miatt kimaradt az érettségi vizsga

Az érettségi vizsga minden továbbtanuló fiatal számára fontos mérföldkő. Lezárja a középiskolai tanulmányokat, egyben a felnőtté válásnak is egyik fontos állomása. Olyan megmérettetés, amelyet némi félelemmel vegyes izgalommal várnak a tanulók. A tavalyi iskolai évben azonban a Covid-19 járvány miatt nem lehetett megtartani. Hogyan élhette meg ezt például a testvéred, unokatestvéred, barátod vagy barátnőd? Milyen jelentősége van az érettségi vizsgának egy fiatal életében?

Műfaj: **értekezés**

Hallgatóság: a teremben ülők

21. Minden nemzet a maga nyelvén lett tudós – idegenen sohasem

Az iskolai beíratások idején a szülőknek dönteniük kell a tekintetben, milyen tannyelvű iskolába íratják be gyermekeiket. Érett, művelt, fiatal felnőttként állásfoglalással segíts a kérdésben dönteni a szülőknek.

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: szülők egy csoportja egy szülői értekezleten

22. Legkedvesebb irodalmi hősöm

Eddigi olvasmányaid közül melyik volt az, amelynek valamelyik szereplője a leginkább megragadott? Jellemezd őt gondolatai, tettei, viselkedése alapján és fejtsd ki, miért tudsz vele azonosulni, szeretnél-e hasonlítani rá, esetleg van-e olyan tulajdonsága, amelyen változtatnál?

Műfaj: **jellemrajz**

Hallgatóság: iskolai olvasókör

23. A választás szabadsága

Választásainkat sokféle szempont befolyásolja: az iskolai közeg, tanáraink, szüleink, barátaink, az interneten elérhető információk. Hogyan lehet eligazodni a sokféle lehetőség és elvárás között? Mennyire tudunk szabadon dönteni és milyen szempontokat vegyünk figyelembe a döntéseinknél?

Műfaj: **felszólalás**

Hallgatóság: pályaválasztás előtt álló tanulók összefüvetele

24. Kalandom a virtuális világban

Egy nap arra ébredsz, hogy egy idegen helyen vagy. Bár talán nem is annyira idegen. Mintha már jártál volna itt. Vagy csak képzeletedben? Akkor ez valóság vagy álom – vagy valami egészen más? Írj egy élménybeszámolót virtuális „kirándulásodról”!

Műfaj: **élménybeszámoló**

Hallgatóság: a teremben ülő tanulók, szülők, tanárok

25. Ízlések és pofonok

Ízlések és pofonok különbözőek – tartja a közmondás. Fejtsd ki, mit jelent számodra ez a mondás. Mi mindent jelenthet az ízlés: viselkedés, öltözködés, beszédmód stb.? Különböző környezetben, közösségekben, helyszínen mennyiben változik és hogyan jelenik meg az egyén ízlésvilágában? És ha ez nem egyezik az elvárásokkal, amelyeket szűkebb vagy tágabb közösségünk támaszt irántunk?

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: a teremben ülő tanulók, szülők, tanárok

26. Levél 25 éves önmagadnak

Írj egy levelet, amelyben 25 éves önmagadnak elmondod, mit tanácsolsz neki, hogy élete a megálmodott mederben folyjon, mire figyeljen oda, hogyan viszonyuljon a környezetéhez, a családjához, a barátaihoz. Értékelj az eddig elért eredményeid és biztasd arra, hogy ne féljen a jövőtől, bízzon saját erejében és tudásában, de ne feledkezzen meg középiskolás önmagáról, terveiről, álmairól sem.

Műfaj: **levél**

Hallgatóság: kortársaid, osztálytársaid

27. „Saját anyanyelv”

Anyanyelvünk tisztaságáról, szépségéről is szó esik a magyarórán. Mit jelent ez számodra? Mit gondolsz, mennyire befolyásolja a nyelvhasználatunkat a környezetünk: az iskola, a baráti társaság, az utazások, a nyomtatott és digitális tömegtájékoztatás, a szociális hálók beszédmódja? És milyen mértékben érvényesülnek a nyelvjárási jellegzetességek? Te hogyan alakítod mindezekből – esetleg egyéb források, hatások alapján „saját anyanyelvedet”?

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: kortársaid, osztálytársaid

28. Valaki mondja meg!

Mindenki jó tanácsokat osztogat neked, hogy mit kellene kezdened az életeddel, mert azt hiszik, tudják, mi a jó neked. Gondolkodj el rajta, mikor van szükséged valakire, akitől tanácsot kérsz a döntéseid előtt vagy nehéz helyzetekben, és mikor tudod biztosan, hogy neked van igazad!

Műfaj: **elmélkedés**

Hallgatóság: baráti beszélgetés

29. Iskolareform

Ezekben az években zajlik a szlovákiai oktatás megreformálása, amely alapjaiban fogja megváltoztatni az iskolai oktatás tartalmát és formáját is. Te milyen változtatásokat látnál szívesen? Mit változtatnál meg, ha teljesen szabadon engednéd a fantáziádat? Érvelj a változtatások mellett vagy ellen, és győzd meg a hallgatóságot igazadról!

Műfaj: **felszólalás**

Hallgatóság: tanárnak készülő fiatalok összejövetele

30. Mi történik?

„Az utóbbi két évben öt bolygón jártam, de sehol sem éreztem jól magam. Nem értem, mi van, hiszen nagyon szeretek utazni, szeretem a változatosságot, az izgalmat. Miért nem tudják teljesíteni a kívánságaimat sehol?”

Műfaj: **humoros elmélkedés**

Hallgatóság: a teremben ülők

31. Ha a kutyám/macskám beszélni tudna!

Nagy bajban lennél, ha a házi kedvenc kibeszélné a csak neki bevallott titkaidat? Vagy inkább örülnél, hogy végre megtudhatod a véleményét? Kiderülne, hogy nem azt gondolja, amit eddig kiolvasni véltél a tekintetéből?

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: a teremben ülő tanulók, szülők, tanárok

IV. kategória

**A hároméves tanulmányi programmal rendelkező magyar tannyelvű
szakiskolák 1 – 3. évfolyama tanulói számára
Pre žiakov a žiačky 1. – 3. ročníka stredných odborných škôl s VJM
s trojročným vzdelávacím programom**

Kötelező szövegek / Povinné texty

Turczel Lajos: Gyermekkorom és anyanyelvem (részletek)

Azt, hogy a nyelv, a beszéd csak az embereknek tulajdonsága, 5-6 éves koromban kezdtem tudatosítani. Addig azt hittem, hogy az állatok is tudnak egymás közt beszélni, csak másképpen, mint mi. Nagyanyám árulta el, hogy a szelíd háziállatok bizony teljesen tudatlanok, s csak a meseországok, mesetáják állatai hasonlatosak hozzánk. Kijelentése rendkívül megdöbbenett. Nem érttem, hogy azok az emberek, akik a meséket „csinálják”, miért csapják be a gyerekeket. Ettől kezdve gyakran belekiabáltam a nagymama beszélő állatokról szóló meséibe, hogy ez mind hamisság.

A másik nagy meglepetés az volt számomra, hogy a magyar nyelven kívül más nyelvek is vannak. A szülőfalum, Szalka színmagyar község volt, csak a csendőrök és a határőrök – mi így mondtuk: fináncok – voltak benne szlovákok vagy csehek. Amikor megdöbbenéssel tapasztaltam, hogy nem értem a beszédjüket, nagypapa világosított fel arról, hogy rajtunk kívül más népek is léteznek. Gyermekként elképesztő felismerés volt az is, hogy nagypám tud a csendőrökkel és a fináncokkal beszélni. Ennek az volt a magyarázata, hogy gyerek- és legénykorában Garamkövesden szolgált, és ott akkor az öregek egy része többnyire szlovákul beszélt. Tudomást szereztem arról is, hogyan kamatoztatta nagypapa az első világháború idején a szlováktudását: mivel megértette magát a gazdákhöz kihelyezett orosz és szerb hadifoglyokkal, a községházán nemegyszer kérték fel tolmácsolásra.

Hamarosan az is kiderült, hogy az emberek nem csak magyarul és szlovákul beszélnek. Rozi nagynénémnek köszönhetően, aki a közeli Párkányban szolgált egy zsidó családnál, a német nyelvvel is kapcsolatba kerültem. Mivel édesanyámmal időnként meglátogattuk nénémet, bemutatott bennünket a gazdáinak, akik egymás között mindig németre fordították a szót.

Anyanyelvemről s az ország és a világ többi nyelvéről később az elemi iskolában szereztem tüzetesebb és rendszerezettebb ismereteket. Elcsodálkoztam az emberiség nyelvi megoszlásán, szétaprózottságán, és megelégedéssel töltött el, hogy én a magyarok közé tartozom. Ekkor alakult ki bennem az anyanyelvem iránti ragaszkodó szeretet, és a más nyelvek és népek iránti idegenkedés is ekkor változott megbecsüléssé.

*(Forrás: Zalabai Zsigmond összeáll. – A hűség nyelve.
Bratislava, Madách Könyv- és Lapkiadó, 1985)*

Sánta Ferenc: A nyelvről – iskolásoknak (részlet)

Sok mindent hagy örökül egyik nemzedék a másikra – de mind között a legfontosabb a nyelv. Ez a hagyomány hordozza az évezredekben összegyűjtött tudásunkat, közvetíti az időben, s így folytonosságot biztosít az értelmes emberi életnek.

De nemcsak az ismereteinket őrzi és nyújtja át korról korra, emberről emberre, hanem ő maga ösztökél arra, hogy többet ismerjünk meg a világból: több dolognak adjunk nevet. Vagyis több dolgot érintsünk meg a gondolatunkkal. Mert a nyelv gondolat: ez tehát, ami egyedül képes birtokunkba adni a világot. A legértékesebb minden lehetséges között, mert értelmét is minden csupán akkor tárja fel, ha szavakkal kezdjük felruházni.

A nyelvet jól használni egyike a legnagyobb örömnek. Megnyugtató beteljesedést jelent, amikor valamihez pontosan illő, tartalmát hiánytalanul kifejező szót találunk.

Megérteni akkor kezdünk valamit, amikor beszédünk tárgyává tesszük, sajátunknak pedig akkor mondhatjuk, amikor megtaláltuk a nevét. Gondoljátok el: ha arról akarunk beszélni, hogy elmúlik az éjszaka, és helyébe nagy fényességű reggel következik, nem jó-e így mondanunk: először éjszaka volt, azután derengeni kezdett, majd virradni és pitymallani később, hogy utána pirkadni kezdjen, s rögtön rá hajnalodni az érkező reggel előtt. Mennyi szín van ezekben a szavakban a feketétől az égővörösre és a mindent megérintő világosságig!

De nem csupán beteljesít és gyönyörködtet a nyelv, hanem szabaddá is tesz. S ez a legnagyobb dolog. Miközben a tárgyhöz közelít, fölé is emel. S ez már szabadság vagy legalábbis annak fő ismérve.

S még van valami a nyelv csodái között, amit semmiképpen sem szabad említetlenül hagynunk. Legalább annyira fontos, mint minden egyéb, amiről eddig beszéltünk. Nyelv által él a nemzet. Mi, magyarok is.

(Forrás: Grétsy László szerk. – A mi nyelvünk. Budapest, Tinta Könyvkiadó, 2000)

Kazinczy Ferenc és a Magyar Nyelv Múzeuma (részlet)

Éppen hat éve annak, hogy a magyar nyelv hetének ünnepélyes megnyitóján nyelvtörténeti, sőt történelmi esemény színhelyévé vált Széphalom: Kazinczy emlékhelye, sírja mellett avatták fel a Magyar Nyelv Múzeumát.

Ki is volt Kazinczy Ferenc? Mit is köszönhetünk neki? Tehetős, művészetkedvelő középnemesi családban született 1759. október 27-én Érsemjénben. Korán megmutatkozott irodalmi tehetsége: még gimnáziumi tanuló volt, amikor lefordította és megjelentette Bessenyei György egyik korai munkáját.

Élete delén a Martinovics-féle összeesküvésben való részvételéért előbb halálra ítélték, majd büntetését kegyelemből várfogságra változtatták. Többek között Munkács várában is raboskodott. Az 1794-től 1801-ig tartó megpróbáltatás 2387 napjáról Fogságom naplója című művében számolt be.

Lírai alkotásai közül ódái és dalai a legértékesebbek. Így vélekedtek költőtársai, sőt azok az önjelölt poéták is, akiket óvott az alkalmi versek művelésétől, ósdi ízlést, szüklátókörséget vetve a szemükre.

Fordítói munkássága során rájött, hogy a fejlett nyugati irodalmat nem lehet átültetni a fejlődésben megrekedt magyar nyelvre. A nyelv és a stílus megújításáért indította meg 1810-ben a nyelvújítási mozgalmat. A nyelvünk megreformálásáért vívott harc a Tövisék és virágok című epigrammakötet kiadásával indult meg. Az Ortológus és neológus nálunk és más nemzeteknél című cikkében Kazinczy máig ható érvénnyel fogalmazta meg a nyelvújítás feladatát: „Jól az tevékenykedik, aki tüzes ortológus és tüzes neológus egyszersmind, s egységben és ellenkezésben van önmagával”. Kazinczy maga is alkotott új szavakat, pl. elem, szellem, jellem, szobor, verseny, lég stb. A reformkor nagy költői – Kölcsey, Vörösmarty, Kisfaludy Károly – már ezen a megújított magyar nyelven írtak.

„Kazinczy Ferenc a mai napon nagyon boldog és elégedett ember lenne, ha látná: ahol egykor gyümölcsöskertjének magvait elvetette, ott most a magyar nyelv méltó emléke nőtt ki a földből” – mondta dr. Kazinczy Ferenc, a széphalmi író Stockholmban élő ükunokája.

Szómagyarázat

megreformálás: újítás, megújítás

neológus: a nyelvújítás híve, aki helyesli a nyelvbe való beavatkozást

ortológus: a nyelvújítás ellenzője, aki elutasítja a nyelvbe való beavatkozást

poéta: költő

(Forrás: www.tokajvilagorokseg.hu)

Koncsol László: Az anyanyelvről (részlet)

Az anyanyelv azt jelenti az írónak, amit a szín a festőnek, a hang a zeneszerzőnek, a föld a parasztnak, a gép a munkásnak. A meztelen életén túl mindent. Vagy mindent, az életét is. Eszközt, amellyel megvalósítja céljait, betölti küldetését, s nyomot hagy maga után. A nyelv (némi túrési határok között) az író fennmaradásának is eszköze.

A nyelv lehetőségei és feladatai egyetemesek. Anyanyelvünk jelen van fogantatásunk, születésünk, nászunk, halálunk pillanatainál. Némán vagy hallhatóan életünk minden tényét nevéen nevezi, segít, hogy viszonyítsuk őket, nevet ad velük kapcsolatos érzelmeinknek, rájuk irányuló szándékainknak és tetteinknek, s a szántóföldre, a gyárba, a tervezőasztalhoz, a világűrbe is elkísér. De a nyelvnek nemcsak a jelenét ismerjük, hanem a múltjába is betekinthetünk. Mindenkori állapota az adott valóságot tükrözi, de csápjait terveinkkel, gondolatainkkal együtt már a jövő felé nyújtogatja. A jövő pontos szolgálata érdekében mind szókészletünk, mind a nyelv szerkezete a világ változásaihoz idomul. Közben, mint mondtuk, múltját sem felejtje el. Finnugor szavaink eredetünket, valamint őseink népvándorlás kori útját rajzolják elénk, míg a szláv, latin, német, görög és egyéb jövevényszavak a legutóbbi ezer év gazdasági, politikai, társadalmi és kulturális hatásait adatolják. A nényelv a szóképek gazdagságával, a beszéd érzékletes, pontos egyszerűségével és zamatával jelent követendő példát. Azonos és rokon értelmű szavaink, szólásaink, közmondásaink, a szóösszetételek és a kövületszerű ragozott formák megkapó hűséggel őrzik nyelvünk történetét, egészen a legmélyebbre nyúló gyökerekig.

Aki írói eszközként használja a nyelvet, s olykor a mélyére is figyel, számtalan viszonylatban találkozik vele. S nem mindegy, mondanivalója kifejezéséhez melyik nyelvi formát választja, hiszen a forma tartalom is. Ha a zeneszerző és a képzőművész munkájához oly nagy szükség van a szakmai megalapozásra, akkor az irodalomban sem lehetünk igénytelenek.

(Forrás: Zalabai Zsigmond, szerk. – A hűség nyelve. Csehszlovákiai magyar írók az anyanyelvről. Pozsony, Madách Könyv- és Lapkiadó, 1985)

Németh G. Béla: Arany János (részletek)

Arany János 1817. március 2-án született Nagyszalontán. Életútját a hierarchia és tradíció kőtáblái irányították. Zárt rendű világba született bele, kemény fegyellemmel, szigorú hagyománnyal.

Apja házzal, kicsi földdel rendelkező paraszt volt, de a család nemesnek tudta magát: másfél századra számlálta vissza őseit egyazon földön, egyazon közösségben. A kis Aranyt, aki első „irodalmi” élményeit a bibliából és vásári népkönyvekből szerezte, édesapja hamuba rajzolva tanította betűvetésre.

Arany pályája egészen hagyományszerűen indult. Miután tízévesen már a helyi iskolamestersegédje volt, Debrecenbe küldték tanulnia mezeimunkára alkalmatlan, vézna, tehetséges parasztyereket, hogy közössége papjaként, tanítójaként térjen majd vissza. Az iskola azonban, bármennyire maradi volt is, a művészet létére és nagyságára, a maga egyéniségére és tehetségére ébresztette. Szobrász, festő akart lenni, majd másfél esztendő diákoskodás után vándorszínésznek állt. Kísérlete fatális csóddal végződött. Pár hónapos bolyongás után a bizonytalanságtól megrettenve, céljavesztetten kellett szülőhelye bocsánatát kérnie botor tettért. Ezután, egészen harmincéves koráig, parasztközössége értelmiségi vezetője, ügyintézője lett: előbb segédtanítóként működött egy közeli helységben, majd jegyzőként szülőföldjén, az óriási faluban, Nagyszalontán.

Bár életműve kiemelkedő, a közember a Toldi című eposz szerzőjeként említi mindmáig. Arany maga sem ártatlan ebben, hiszen bizonyíthatóan mindenekelőtt a Toldi alkotójának látta önmagát:

„De, hogy a dallásban lelkem átfijodnék,
Oh, ha még olyat énekelni tudnék!”

– sóhajtotta harminc esztendő múltán is, hatalmas életmű birtokában.

Szómagyarázat

dallás: (rég) dalolás

fatális: végzetes, sorsszerű

hierarchia: több egyedből álló rendszer pontos alá- és fölérendeltségi viszonyai

tradíció: hagyomány

(Forrás: Németh G. Béla – Arany János.

<http://magyar-irodalom.elte.hu/sulinet/igyjo/setup/portrek/arany/ngbaj.htm>)

Balázs Géza: A média nyelvi hatásai (részlet, átdolgozás)

Gondolkodásunkat és szövegvilágunkat, beleértve érzelmi világunkat is, a környezetünkéből származó tapasztalatok, információk határozzák meg. Korábban a tapasztalatok, információk, meghatározott, de föltétlenül kicsiny földrajzi, társadalmi körökből érkeztek, az ember el tudott igazodni közöttük. A tömegkommunikációnak, az informatika forradalmának következményeként az információk, különösen a másodlagos, nem tapasztalt információk mennyisége megnőtt. Ezt a folyamatot, vagy inkább jelenséget nevezük információrobbanásnak.

Egy „mai” szólásmondás jól jellemzi ezt a helyzetet: „A nagymama soha nem látta a tengert, a kis unoka rögtön megnézi az interneten.” Bizony az informatika egyre jobban bevonul a hétköznapi életbe, kommunikációnkba. Még a szólásvilágunkba is, ahogy a következő mai szólás mutatja: „Letöltelek, mint internetes kalóz a büntetését!”

A tapasztalat, az információ napjainkban egyre inkább médiaszövegekben él. De mi az a médiaszöveg? A szótár meghatározása szerint: A tömegkommunikációs folyamatba bekerülő valamennyi produktum összefoglaló elnevezése. A médiaszöveg fogalma felöleli az egy-két mondatos időjárás-jelentéstől vagy néhány soros reklámfilmről a többhasábos oknyomozó riporton és a másfél óras nagyjátékfilmen át a százrésztes szappanoperáig valamennyi, a médiában megjelenő közleményt.

Miközben információs robbanásról, információs sokkról van szó, az újságban, rádióban és televízióban csökken a valós információk száma. Illetve, ha ez nem is bizonyítható, föltétlenül érzékelhető, hogy csökken bizonyos jellegű információs források, tematikák aránya, száma. A magyar médiában látványosan visszaszorul a magyar folklór, általában a helyi kultúra vagy a színvonalas tudományos ismeretterjesztés.

(Forrás: Balázs Géza – A média kulturális és nyelvi mintái. CEEOL - Article Detail)

Sándor Klára: Édes anyanyelv vagy édesanya-nyelv?

(részlet)

A sztenderd a nyelv rögzített változata, szabályait nyelvtan, szókincsét szótár írja le. Ha nem is sokan, de vannak, akik többé-kevésbé a sztenderd nyelvváltozatot beszélik, mert szüleik ezt használják. Nekik egyben alapnyelvük is a sztenderd változat – ők azok, akik az iskolában bátrabban szólalnak meg, hiszen eleve előnyben vannak a többiekkel szemben: az iskola az ő nyelvüket beszéli.

A többség számára azonban más az alapnyelv: ez az elsőként megtanult, a legkisebb odafigyeléssel beszélt, legautomatikusabban használt változat neve, szimbólumként legbensőségebb emberi kapcsolatainkat, családunkat, a minket szocializáló közösséget idézi.

A sztenderd nyelvváltozat annak felel meg, amit „édes anyanyelvnek” hívnak, a másikat a közbeszédben nem hívják sehogy, nem is nagyon tudnak róla, hogy van, pedig ez az, amit valóban az édesanyánk – a minket fölnevelő közösség – nyelvének nevezhetünk.

A közgondolkodás ugyanis nem tud arról, hogy az a változat, amelyet „a” magyar nyelvvel szokás azonosítani, a magyar anyanyelvűek többsége számára nem azonos azzal a változattal, amelyet otthon, elsőként sajátítottak el, és amelyet a legkönnyebben, a legszívesebben, a legkövetlenebbül beszélnek. Ez a kettősség bele van kódolva az anyanyelv kifejezésbe: könnyen ki tudjuk bontani, hogyan lett az édesanya-nyelv-ből édes anyanyelv.

Az anyanyelv jelentésének kettőssége – nagyobb csoport nyelve, kisebb közösségem nyelve – megmutatkozik egykori szinonimáiban: jó ideig az anyanyelv riválisa volt a nemzeti nyelv, honi nyelv, hazanyelv, született nyelv, szülőnyelv, az anyanyelv csak a 19. század közepétől szorította ki ezeket a kifejezéseket. Az édes anyanyelv pedig eredetileg édesanyai nyelv volt – s később vált az édes az anya helyett a nyelv jelzőjévé, édesanya-nyelvből édes anyanyelvvé.

(Forrás: Sándor Klára – Határtalan nyelv. SZAK Kiadó, Szeged, 2014)

Szabó T. Anna: Az anyanyelv hasznáról és káráról (részlet)

Egy költő szól most, aki mindennap kikölti a szavakat, játszik velük, táplálgatja és ápolgatja és nevelgeti őket, egymás után és egyszerre – hogy zenghessenek tovább mindenkinek. Mint a madárnak a levegőég: számomra létfeltétel az anyanyelv, meghatározza a mindennapjaimat, küzdök és incselkedek vele, formálok és formál, még az álmaimban is szövegáradat hömpölyög. Nem egyszer álmodott szavakból, rímekből, mondatokból kel ki a vers: addig-addig kopogtatja makacs csőrével a tudat héját, amíg ki nem töri magát a napvilágra. Én költöm ki? Vagy ő ad életet nekem? A madár meg a tojás: kiköltjük egymást. A nyelvem néha kalitkába zárhat, de onnan aztán gyönyörűségesen lehet énekelni. Úgy kell és úgy érdemes, hogy dalolni vágyjon, aki hallja. Az ének a mi szabadságunk: ha nincs levegőgünk, de van még elég levegő a tüdőnkben, még mindig szólhatunk. A nyelv zenéje helyettünk is beszél.

„A nyelv a tudósnek ereklye, a költőnek, az írónak hangszer” mondja Kosztolányi. Minden költő a szavak beszédét hallja meg először. Minden gyerek költő, mert hallgat a nyelvre: etimologizál és játszadozik vele, de főleg: örül neki. Már a csecsemő úgy fedezi fel és kezdi használni a hangokat, akár a saját testét, a lábát, az ujjait. Ahogy az értelem nyiladozik, a gyermek rájön, hogy minden szóban vers rejlik. Az efféle kreatív szóképzéseket szokták a csodálkozó – és saját költői gyerekkorukat elfeledő – szülők beküldeni a lapok „Gyerekszáj” rovatába, pedig ezek nem édeskés bugyutaságok, hanem versek, amelyek összeszikkasztják a képet, a testi érzetet és a hangot. Szávai Géza izgalmas könyvében, a Kétszemélyes költészetben alaposan körüljárja a témát, leírja például, hogy a lánya a kezét lefröcskölő vízszugárból rögtön ráérezett egy szóképre: „Azért csapvíz, mert megcsap!” A nyelv ősi teremtő ereje sugárzik ezekből a gyermeki szófejtésekből.

Az anyanyelv lényegét és jellemét a zenén át megmutató és felidéző halandzsa a költészet fő forrása. Érdekes, hogy ilyenkor milyen hasznos, ha a költő nemcsak a maga nyelvvel ismerkedik meg a gyerekkorában, hanem más nyelvek muzsikájával is. Ez nemhogy kioltaná, hanem egyenesen felerősíti az anyanyelv iránti szomjat. Akár a madarak a sokhangú, zsvajgó erdőben, a költők úgy hallják ki a saját dallamukat a koncertből, különös ízekkel gazdagítva a maguk szólamát.

A költői fejlődés az anyanyelv fejlődését képezi le, a költők pedig csatlakoznak a nagy koncerthez, és szólamaikból tanulnak aztán a szárnyra kapó fiókák.

(*Forrás: Szabó T. Anna – Az anyanyelv hasznáról és káráról, [youtube.com](https://www.youtube.com/watch?v=...)*)

Szövegalkotási feladatok / Úlohy na tvorbu textov

1. Egy jó ötlet, és megalapozhatod a jövődet

Szaktudást tanulsz? A későbbiekben szeretnél belőle megélni? Kell hozzá egy jó ötlet, megfelelő szakértelem, szenvedély, rengeteg munka, és nyert ügyed van! Ha van ilyen terved, oszd meg a hallgatósággal!

Műfaj: **szakmai elbeszélés**

Hallgatóság: a teremben ülők

2. Miért ezt a szakmát választottam?

Mindig is ez volt álmaid foglalkozása, vagy más fontos tényezők alapján döntöttél? Meséld el pályaválasztásod történetét!

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: a teremben ülők

3. Itthon vagy külföldön?

Lassan befejezed a tanulmányaidat, s el kell döntened, hol vállalsz munkát: itthon vagy külföldön. Te melyik lehetőséget részesíted előnyben? Mi szól mellette és mi ellene, hogy itthon maradj vagy útra kelj?

Műfaj: **érvelés**

Hallgatóság: a teremben ülők

4. Emberségből példát adni...

Számos olyan nehéz sorsú ember él közöttünk, akik a segítségünk nélkül elvesznek gondjaik, problémáik tengerében. Véleményed szerint hogyan tehetjük jobbá a legkiszolgáltatottabbak, a hátrányos helyzetű gyermekek életét?

Műfaj: **felszólalás** (egy iskolai jótékonysági rendezvényen)

Hallgatóság: a rendezvény résztvevői

5. Mit együnk?

Napjainkban sokat hallani az egészséges ételek, illetve táplálkozás fontosságáról. De vajon hol a határ a gondos és a túlzottan aggódó vásárló/fogyasztó között? Mire kell odafigyelnünk, hogy az egészséges étkezésre való törekvés ne váljon kényszerbetegséggé, ne okozzon táplálkozási zavart?

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: a teremben ülők

6. A hős, akivel azonosulni tudok

Eddigi olvasmányélményeidből merítve nevezd meg azt az irodalmi hőst, akit jelleme, viselkedése, tettei alapján közel érzel magadhoz, esetleg szeretnél rá hasonlítani. Mondd el, miért éppen őt választottad.

Műfaj: **élményszerű elbeszélés**

Hallgatóság: a teremben ülők

7. Szakmai gyakorlatom egy napja

Szakmát tanulsz. Az iskolában elsajátítod a vele kapcsolatos elméleti ismereteket, a szakmai gyakorlaton pedig kamatoztatod a megszerzett tudást. Számolj be róla, mi mindent csinálsz ilyenkor, hogy telik egy napod.

Műfaj: **beszámoló**

Hallgatóság: a teremben ülők

8. Legkedvesebb Arany-balladám

Arany Jánost a legszigorúbb irodalomkritikusok is a műballada mesterének tekintik, helyét a nagy német költő, Goethe mellett jelölik ki. Ha szereted Arany balladáit, válaszd ki közülük a számodra legkedvesebbet, és mutasd be.

Műfaj: **műelemzés**

Hallgatóság: a teremben ülők

9. Mindenki a maga szerencsésének a kovácsa

Ha szerencsére vágysz, akkor teremtsd meg magadnak, mert képes vagy arra, hogy elérd a céljaidat és megvalósítsd a vágyaidat!” – sugallják az életvezetési tanácsadók, a valóságshow-k, a reklámok. Mi a véleményed a fenti idézetről? Valóban garantált a siker, ha követed a tanácsot?

Műfaj: **elmélkedés**

Hallgatóság: a teremben ülők

10. Búcsú iskolánktól

Hamarosan befejezed középiskolai tanulmányaidat. Az utolsó vizsgára készülsz, szinte nincs is másra időd. De előtte még vár rád egy emlékezetes, izgalommal teli nap: a ballagás napja. Ráadásul téged kértek meg rá, hogy a végzősök nevében búcsúzz el az iskolátoctól...

Műfaj: **szónoki beszéd**

Hallgatóság: az iskola pedagógusai és tanulói, szülők, hozzátartozók

11. Az európai ember élettartama kitolódott

Napjainkban általános nézet, hogy a mai ember élettartama hosszabb, mint az előző nemzedékeké. Fejtsd ki, te, személyes életedben hogyan gondoskods az egészségedről. Milyen előnyei lehetnek egy hosszú egészségben leélt életnek?

Műfaj: **értekezés**

Hallgatóság: a teremben ülők

12. A külföldön dolgozók gyakorta boldogtalanok

Elmélkedés arról, hogy jobb-e otthon, szerényebben, de itthoni polgárként élni, mint külföldi munkavállalóként, anyagi bőségben, de távol a szülőföldtől, idegenként?

Műfaj: **elmélkedés**

Hallgatóság: a teremben ülők

13. Ady szelleme szól.

Ünnepi beszéd Ady Endre halálának 100. évfordulója alkalmából.

Műfaj: **ünnepi beszéd**

Hallgatóság: osztálytársaid

14. A beszéd nem mindig kommunikáció

Az egymással való üzenetváltás lehetőségei napjainkban szinte korlátlanok. Nincs szükség arra, hogy a beszélgetőtársak közvetlenül érintkezzenek, jelen legyenek a beszélgetéskor. Az új kommunikációs formákkal megszűntek az információcsere időbeli, térbeli korlátai. De vajon e lehetőségekkel arányosan fejlődik-e a beszédkultúra, a nyelvi udvariasság?

Műfaj: **értekezés**

Hallgatóság: a teremben ülők

15. Azok vagyunk, amit megeszünk? A fejlett országokban az orvosok azt tanácsolják pácienseiknek, hogy fogyjanak le

Az egészség megőrzésének vitathatatlan a jelentősége. Úgy tűnik, mégsem vagyunk kellőképp tudatában annak, hogy a túlsúly, az elhízottság milyen veszélyeket rejt magában. Étkezési szokásaiddal hozzájárulsz egészséged megőrzéséhez?

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: egy egészséges életmódról szóló szemináriumon részt vevők csoportja

16. Sok gyermek számára ma már az internetezés/televízió helyettesíti az olvasást

Elmélkedés arról, hogy kellemesebb és hasznosabb-e a szabadidőnket a televízió és a virtuális valóság világában eltölteni, mint egy jó könyvben elmélyedni.

Műfaj: **elmélkedés**

Hallgatóság: a teremben ülők

17. Egyre több ember tanul angolul

Napjainkban számos nézet alakult ki Európa jövőbeli (nyelvi) képéről. Fejtsd ki, te mit gondolsz az idegen nyelvek, az angol elsajátításának jelentőségéről a jövő régióinak Európájában.

Műfaj: **értekezés**

Hallgatóság: a teremben ülők

18. A pénz nem feltétlenül jár boldogsággal

Elmélkedés arról, hogy a jó anyagi körülmények okvetlenül elhozzák-e a boldogságot. S ha az anyagi bőség mégsem jár automatikusan boldogsággal, akkor vajon mitől lehetünk boldogok?

Műfaj: **elmélkedés**

Hallgatóság: a teremben ülők

19. Viselkedj szerényen!

Érvelj amellett, hogy nem mindig a harsányság, vagányság győzedelmeskedik, hanem szerény viselkedéssel is elérheted kitűzött céljaidat.

Műfaj: **felszólalás vitában**

Hallgatóság: a teremben ülők

20. Az eszemre vagy inkább a szívemre?

Gyakran kerül az ember olyan helyzetbe, hogy képtelen eldönteni, mit tegyen; pontosabban, el kell döntenie, hogy az eszére vagy a szívére hallgasson-e. Fejtsd ki, mi befolyásol a döntéseid meghozatalában elsősorban: az érzelem vagy az értelem?

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: a teremben ülők

21. Mentsük, ami még menthető!

Érvelj amellett, hogy a környezetet védelmének jelentőségét nem lehet könnyelműen alábecsülni.

Műfaj: **felszólalás vitában**

Hallgatóság: a teremben ülők

22. Életem legboldogabb napja

Meséld el élményszerűen, milyen volt az a nap, amelyre a legszívesebben emlékszel vissza.

Műfaj: **élménybeszámoló**

Hallgatóság: a legkedvesebb barátaid

23. Hogyan tanultunk online formában?

2020 tavaszán hirtelen meglepett bennünket a Covid-19 járvány. Ez a helyzet azt is magával hozta, hogy bezárták az iskola kapuit, és egyik napról a másikra online oktatásra kellett átállnunk. Ez az átállás azonban nem kis feladatot jelentett a tanulóknak és tanáraiknak egyaránt. Fejtsd ki, milyen előnyökkel, illetve hátrányokkal jár az online és a jelenléti formájú tanulás! Hogyan élted meg ezt te személyesen?

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: a teremben ülők

24. A barátság

Miért fontos része emberi kapcsolatainknak a barátság? Gondolkodj el azon, milyen irodalmi barátságokkal találkoztál tanulmányaid során. Olvasmányokból, filmekből és saját tapasztalataidból kiindulva hogyan tudod megfogalmazni a barátság lényegét? Van-e a barátságnak több formája, vagy csak egyetlen igaz barátság létezik?

Műfaj: **elmélkedés**

Hallgatóság: a teremben ülő tanulók, szülők, tanárok

25. A hobbim a munkám

Azok a legboldogabb emberek, akik a munkájukat hobbiként élik meg, vagyis az a munkájuk, amit a legjobban szeretnek csinálni – tartja a közvélekedés. Vajon ez mindig feltétlenül így van? Az is boldog lehet, aki a hobbiját a munkájától teljesen függetlenül éli meg? Fejtsd ki a véleményed erről a témáról.

Műfaj: **felszólalás**

Hallgatóság: pályaválasztás előtt álló tanulók összejövele

26. Ha én abban a korban élhetnék!

Válassz ki egy adott történelmi korszakot – lehet az idők kezdetétől egészen a távoli jövőben elhelyezett korszak is –, amely különösen vonzó számodra és fogalmazd meg, milyen életet élnél ebben a korban!

Műfaj: **élménybeszámoló**

Hallgatóság: a teremben ülők

27. Információk áradata

A világban történő eseményeket sokféle, gyakran ellentétes módon tárják eléink a különféle médiumok: a tévé- és rádióadók, az internetes csatornák, és sokan állítják be egyedüli igazságnak a véleményüket. Mit tanácsolsz, hogyan igazodjunk el és keressük meg az egyensúlyt a sok információ között?

Műfaj: **fejtegetés**

Hallgatóság: a teremben ülők

28. Az önmagunkba vetett hit

Ahhoz, hogy teljes életet élhessünk, szükségünk van arra, hogy bízzunk magunkban, higgyünk abban, hogy el tudjuk érni, amit szeretnénk, meg tudjuk valósítani terveinket, álmainkat. Hogyan tudjuk elérni, hogy önmagunkba vetett hitünk kitartson és ne adjuk fel célkitűzéseinket. Ha tudsz, sorolj fel ilyen példákat híres emberek életéből vagy saját környezetedből.

Műfaj: **ünnepi beszéd**

Hallgatóság: egy iskolai tanévzáró ünnepség résztvevői

29. „Ismerd meg önmagad!”

Az ókori Görögország Delphoi városának híres jósdája felett a legenda szerint ez a felirat állt: Ismerd meg önmagad és tudni fogod a sorsodat! Mit gondolsz, mennyire fontos, hogy tisztában legyünk saját érzelmi és lelki életünk működésével? Tarts rövid előadást erről, amelyben összefoglalod az érveket és az ellenérveket!

Műfaj: **ünnepi beszéd**

Hallgatóság: egy iskolai tanévzáró ünnepség résztvevői

30. Hallgatnom kellett volna nagyanyámra!

Váratlan fordulatot vett az életed. Nagyanyád előre megmondta, de te nem hittél neki. Vajon visszafordíthatod még az eseményeket? Miért is nem hallgattál rá? Meséld el a történetet!

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: legjobb barátod/barátnőd

31. Kihagyhatatlan

Találtál egy meghívót a postaládában, amely az idősebb testvérednek szól. Megdobban a szíved, mert már régóta vársz erre a lehetőségre, hogy eljuss oda, ahová a meghívó szól. Most titokban elmehetnél. Mit teszel?

Műfaj: **elmélkedés**

Hallgatóság: titkos megbeszélés a barátaiddal/barátnőiddel

32. Könyvklub

Egy könyvklub tagja vagy, ahová nagy örömmel kezdtél el járni, de a vezetője számodra unalmas könyveket olvastat veletek. Társaiddal együtt szeretnétek elérni, hogy olyan könyveket ajánljon, amelyek titeket is érdekelnek! Mit tesztek?

Műfaj: **beszámoló**

Hallgatóság: a teremben ülők

33. Mindenki elhitte

Influencer vagy. Szeretnéd megértetni a követőiddel, hogy nem kell mindent elhinniük, amit rólad mások mondanak. Elkészítesz egy olyan hírt, aminek van ugyan igazságalapja, de a végeredmény egy álhír lesz. Hogyan hangzik ez az álhír és hogyan fogadják a követőid?

Műfaj: **elbeszélés**

Hallgatóság: követőid a szociális hálón

**Szép Magyar Beszéd
Versenyszövegek és feladatok**

**Pekná maďarská reč
Zborník súťažných textov a úloh**

Összeállították / Zostavili:

PaedDr. Gyöngyi Ledneczka, PhD.,
PaedDr. Lívia Tímárová,
Mgr. Liliana Bolemant, PhD.

Grafikai elrendezés, szerkesztés,
nyelvi korrektúra, nyomda /
Grafická, redakčná,
jazyková úprava a tlač:

Rokus, s.r.o., Prešov

NIVaM
2024

ISBN 978-80-565-1620-1

9 788056 516201

ISBN 978-80-565-1620-1

9 788056 516201

NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE